

**ПРОЈЕКАТ ЗА ИНКЛУЗИВНО РАНО
ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ (ЕСЕС)**

**Оквирни документ за управљање животном средином
и друштвом**

Нацрт документа за јавну расправу

Припремили:

Срђан Сушић, стручњак за животну средину

Нина Валчић, стручњак за социјална питања

Београд,
новембра 2016

Списак скраћеница

МСА – Материјал који садржи азбест
САПП – Скраћени акциони план за пресељење
ПЖС – Процена животне средине
ЕЦЕЦ – Образовање и брига у раном детињству
ПУЖС – Процена утицаја на животну средину
ОУЖСД – Оквирни документ за управљање животном средином и друштвом
ОУЖС - Оквирни документ за управљање животном средином
ПУЗЖС– План за управљање животном средином
ЕУ – Европска унија
БДП – Бруто домаћи производ
Gg – гигаграм (10^6 кг)
ГСГ – Гасови стаклене баште
ХЕПА – Високо ефикасно прикупљање честица
ЗЗПС - Завод за заштиту природе Републике Србије
ЗЗСКРС – Завод за заштиту споменика културе Републике Србије
ИПКЗ – Интегрисана превенција и контрола загађења
ЗЗЖС – Закон о заштити животне средине
ЗПУЖС – Закон о процени утицаја на животну средину
МПЗЗС – Министарство пољопривреде и заштите животне средине
МПНТР – Министарство просвете, науке и технолошког развоја
НВО – Невладине организације
NOx – азотни оксиди
ОЕЦД – Организација за економску сарадњу и развој
БЗР – Безбедност и здравље на раду
РАН – полициклични ароматични угљоводоници
ПМ – честична материја
ППП – Припремни предшколски програм
ПАП- Особе на које утиче пројекат
АПП - Акциони план за пресељење
ОПП – Оквирна политика за пресељење
РС – Република Србија
СПЖС– Стратешка процена животне средине
УНИЦЕФ – Дечији фонд Уједињених нација

Садржај

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА.....	2
1. ИЗВРШНИ РЕЗИМЕ.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О СРБИЈИ.....	8
Параметри репера за животну средину.....	8
Административна и институционална организација сектора за заштиту животне средине у Србији.....	10
Релевантне политике Владе, Акти, Правилници, Стратегије и Смернице.....	12
Законски захтеви релевантни за предложени Пројекат.....	15
Покренуте политике заштите.....	16
ОП/БП 4.01 ПРОЦЕНА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.....	16
ОП/БП 4.11 ФИЗИЧКИ РЕСУРСИ КУЛТУРЕ.....	17
ОП/БП 4.12 НЕВОЉНО ПРЕСЕЉЕЊЕ.....	17
ОПИС ПРОЈЕКТА.....	19
Општи подаци.....	19
Државни контекст.....	19
Преглед пројекта и циљеви.....	20
Компонента 1: Повећање понуде услуга ЕЦЕЦ (око 35 милиона долара).....	21
Компонента 2. Обезбеђивање квалитета инклузивних ЕЦЕЦ услуга (око 5 милиона долара).....	22
Компонента 3: Приближавање родитељима и малој деци (око 10 милиона долара).....	22
Компонента 4 - Управљање пројектима и мониторинг и оцена (око 4 милиона долара).....	23
Процес процене животне средине/наменски ПУЖС за конкретне локације.....	23
Процес процене друштвеног ризика и мере ублажавања.....	25
6. СОЦИЈАЛНИ РЕПЕР.....	27
Општи контекст земље.....	27
Основни подаци.....	27
Историјски контекст.....	27
Политички контекст.....	28
Територијална организација Републике Србије.....	28

Социо-културолошки и образовни контекст.....	30
Општа слика.....	30
Историјски преглед образовања у Републици Србији.....	30
Важни статистички подаци о раном образном систему у Републици Србији.....	31
Демографија.....	31
Одновне чињенице (укључујући становништво општина).....	31
Етничка разноврсност.....	34
Верска разноликост.....	36
Матерњи језик.....	37
Образовање.....	37
Брачно стање и старост првог детета.....	38
Величина домаћинства.....	38
Привреда.....	39
Општи преглед.....	39
Запосленост.....	39
Сиромаштво и рањивост.....	41
Идентификација и анализа кључних актера.....	41
7. УТИЦАЈИ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ И ДРУШТВО.....	41
Друштвени утицаји.....	43
8. ПЛАН ЗА УМАЊЕЊЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ И ДРУШТВО.....	44
9. ПЛАН НАДЗОРА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ДРУШТВА.....	68
План надзора животне средине.....	68
План за надзор друштва.....	73
10. МЕХАНИЗАМ ЗА РЕШАВАЊЕ ЖАЛБИ.....	75
Функционисање и основне одлике CFD.....	76
Одлике механизма за подношење жалби.....	77
11. ПЛАН ЗА АНГАЖОВАЊЕ ЗАЈЕДНИЦЕ.....	78
12. ИЗВЕШТАЈ О ЈАВНОЈ РАСПРАВИ.....	78
13. АНЕКСИ.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
Анекс 1. Формулар извештаја о процени утицаја на животну средину.....	81
Анекс 2. Образац за План умањења утицаја на животну средину.....	82
Анекс 3. Образац за План надзора животне средине.....	84
Анекс 4. Образац извештаја са обиласка локације.....	86
Анекс 5. Образац за план надзора друштва.....	87
Анекс 6. Образац за План умањења утицаја на друштво.....	88

1. САЖЕТАК

Према Процедури 4.0.1 Оперативне политике Светске Банке за заштиту животне средине, Банка захтева да израду Процене утицаја на животну средину и друштво за пројекте који су предложени за финансирање из кредита Банке, како би осигурала да су пројекти еколошки и друштвено прихватљиви и да се воде одрживим процесом одлучивања. **ПРОЈЕКАТ ЗА ИНКЛУЗИВНО РАНО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ (ЕЦЕЦ)**, предвиђа ширење приступа квалитетним ЕЦЕЦ услугама, посебно за децу из социјално угрожених средина.

Очекује се да ће овај Пројекат обухватити четири главне компоненте, док ће коначна диспозиција пројекта бити договорена касније:

- i. Компонента 1: Повећање понуде ЕЦЕЦ услуга (око 35 милиона долара)
- ii. Компонента 2: Осигурање квалитета инклузивних ЕЦЕЦ услуга (око 5 милиона долара)
- iii. Компонента 3: Досезање до родитеља и мале деце (око 10 милиона долара)
- iv. Компонента 4: Управљање, надзор и оцена пројекта (око 4 милиона долара)

Овај Оквирни документ за управљање животном средином и друштвом (ОУЖСД) је припремљен како би се идентификовали нежељени утицаји на животну средину и друштво будућих мањих (Б Категорија) пројеката који имају утицај на простору у коме се спроводе, а који се може превазићи применом предложених мера за ублажавање ових утицаја. ОУЖСД пружа опште политике, смернице, кодексе праксе и процедуре који треба да се интегришу у примену свих под-пројеката који се разматрају за финансирање. Он ће такође служити и као „мапа“ за тимове који припремају наменске Планове за умањење утицаја на животну средину и праћење као и Планове за умањење утицаја на друштво и праћење, Акционе планове за пресељење, уколико су потребни, при чему је главни циљ да се осигура делотворна заштита животне средине, здравља људи и заједнице. ОУЖСД идентификује обим потребних мера за управљање животном средином и друштвом које треба предузети током фаза планирања, пројектовања, градње и оперативним фазама мањих пројеката. Ово последње је потребно како би се осигурала усаглашеност са релевантним домаћим законима, као и са захтевима СБ који се односе на процедуре процене утицаја на животну средину и друштвеног скрининга могући утицај на друштво. ОУЖСД треба да послужи као водич МПНТР и његовим консултантима за заштиту животне средине током припреме Документа о оцени Пројекта, како би идентификовали све могуће ризике по животну средину, здравље, рад и заједницу који настају као резултат спровођења под-пројеката. На основу ОУЖСД треба да се припреми наменски План за умањење негативног утицаја на животну средину и План надзора, као део уговора који ће МПНТР потписати са подизвођачима. ОУЖСД треба да допуни ОПП који је написан за Пројекат, а заједно треба да послужи као водећи принцип за припрему наменског

АПП/САПП. МПНТР и општине у којима се пројекти примењују треба да припреме наменски План за умањење негативног утицаја на друштво и План надзора.

У наставку су представљена поглавља овог Оквирног документа за управљање животном средином и друштвом, укључујући и главна сазнања у њима:

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О СРБИЈИ: Министарство пољопривреде и заштите животне средине (МПЗЗС), је у Републици Србији кључна установа која је одговорна за формулисање и примену питања политике за животну средину. Другим аспектима управљања животном средином који се односе на активности које предвиђа предложени Пројекат баве се друге установе, као што је Завод за заштиту природе Србије (ЗЗПС) Завод за заштиту споменика културе Републике Србије (ЗЗСКРС). Србија се још увек није позабавила условом из правних тековина ЕУ, који подразумева процес издавања потпуно интегрисаних дозвола који покрива све области или формалне консултације између власти које издају дозволе. Ограничења капацитета ометају напредак у спровођењу закона. Административне процедуре у области планирања, изградње и животне средине нису усклађене и координисане. У оквиру целокупног система, процедуре израде процена животне средине и добијања овлашћења су процедурално сложене саме по себи, али и у погледу њихове интеракције са другим процедурама, нпр. за добијање грађевинске дозволе.

НАЦИОНАЛНИ ПРОПИСИ ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНУ И ОКВИРИ ЗА ПРОЦЕНУ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ: У законодавном систему Републике Србије, као што је регулисано Законом о процени утицаја на животну средину, израда Процене утицаја на животну средину није потребна за активности предвиђене предложеним пројектом (унапређење и проширење постојеће инфраструктуре за ЕЦЕЦ и изградња нове инфраструктуре за ЕЦЕЦ, као и побољшање приступа пројекту и физичком издату установа ЕЦЕЦ које су усмерене на децу).

ПРОЦЕДУРЕ СВЕТСКЕ БАНКЕ ЗА ЗАШТИТУ: Ово је пројекат Б категорије пема ОП/БП 4.01 ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ, јер његови могући негативни утицаји на становништво или на важне просторе животне средине – укључујући мочваре, шуме, пашњаке, или друга природна станишта – су ограничени на ужу локацију, при чему је само неколико/уколико уопште, неповратно.

ОПИС ПРОЈЕКТА: Компонента 1 овог Пројекта највероватније може да створи негативне утицаје на животну средину у току изградње на новим локацијама и/или обнови постојећих објеката. Уколико не може да се избегне оштећење животне средине, мере ублажавања, као што је приказано у овом документу, треба применити и пратити током одабира локације и свим каснијим фазама планирања и спровођења Пројекта. Локацијске ПУЗЖ Треба урадити за сваки објекат који ће се размотрити у оквиру овог Пројекта. Мање је вероватно да ће се било које ефекти на животну средину појавити током припреме и реализације пројектне Компоненте 2, 3 и 4.

ДРУШТВЕНИ РЕПЕР: Ово поглавље даје кратак преглед друштвено-економског окружења у земљи, посебно када се односи на сектор образовања. Као релевантне за приступ, квалитет и праведност услуга образовања и бриге у раном детињству, резиме обухвата опис социо-културног, историјског и политичког контекста, демографију (укључујући пол, старост, образовање, брачно стање, величине домаћинства итд), економију, запосленост, доходовање становништва и домаћинства, сиромаштво и рањивост, социјалне различитости, и идентификацију заинтересованих страна и анализе.

УТИЦАЈИ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ:Ово поглавље се бави принципима управљања животном средином у животном циклусу овог Пројекта и користи критеријуме обима последица и процене вероватноће утицаја на животну средину и друштво за сваки конкретан мањи пројекат.

ПЛАН ЗА УМАЊЕЊЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ:Ово поглавље представља општи План за умањење утицаја на животну средину за под-пројекте и наводи мере за умањење утицаја, као и установе одговорне за примену ових мера.

ПЛАН НАДЗОРА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ:Ово поглавље представља општи План за надзор животне средине за све под-пројекте за које ће се развити План за умањење утицаја на животну средину. План надзора животне средине представља параметре које треба пратити, одговорна тела и учесталост праћења.

УТИЦАЈИ НА ДРУШТВО:Ово поглавље се бави принципима управљања друштвом у животном циклусу овог Пројекта и користи критеријуме обима последица и процене вероватноће АПП/САПП за сваки конкретан мањи пројекат

ПЛАН ЗА УМАЊЕЊЕ УТИЦАЈА НА ДРУШТВО:Ово поглавље представља План за умањење утицаја на друштво за под-пројекте и наводи мере умањења, као и установе одговорне за њихово спровођење.

ПЛАН НАДЗОРА ДРУШТВА: Ово поглавље општи План надзора друштва за све под-пројекте за која су израђени Планови за умањење утицаја на друштво. План надзора представља параметре које треба пратити, разлоге због којих их треба пратити, одговорна тела и учесталост праћења.

МЕХАНИЗАМ ЗА ПРИЈЕМ ЖАЛБИ:Ово поглавље представља детаље приступачних и доступних процедура за решавање спорова с трећом страном који су произашли из активности повезаних са пресељењем и са грађевинским радовима, узимајући у обзир доступне судски приступ, као и традиционалне механизме за решавање спорова.

ИЗВЕШТАЈ О ЈАВНИМ РАСПРАВАМА:У овом Поглављу ће бити представљени извештаји, записници и додатни документи са јавних расправа, чим се јавне расправе поведу.

АНЕКСИ:Ово поглавље нуди детаљне информације о следећем:

- Образац за Извештај о утицају на животну средину
- Образац плана за умањење утицаја на животну средину
- Обрасци за план надзора
- Образац извештаја са обиласка локације
- Образац плана за умањење утицаја на друштво
- Обрасци за план надзора друштва

2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О СРБИЈИ

Република Србија чини само 0,05% светске територије, или око 1,5% од европске. Привреда земље је зависна од извоза - у 2012. години, извоз робе и услуга чинио је 40,3% БДП. БДП по глави становника био је 11.070 америчких долара у 2010. години, или 34,6 % просека ЕУ-28. Стратегија за промоцију и развој страних улагања показује опредељеност Србије за слободну тржишну привреду, заштиту конкуренције, елиминацију монопола и значајно смањење бирократије у привреди. Република Србија је усвојила Стратегију управљања јавним дугом и направљен је систем информација за управљање јавним унутрашњим и спољним дугом. У 2005. години, спољни дуг је чинио 50,2% БДП Србије, док је садашњи удео спољног дуга у БДП 72,5%.¹ Стратешко опредељење Републике Србије у наредном периоду захтева значајно повећање конкурентности која ће довести до повећања директних страних инвестиција и извоза. Ово је основа за постизање одрживог и високог раста БДП. Национални инвестициони план садржи обавезе које се односе на изградњу објеката економске и социјалне инфраструктуре за побољшање пословног окружења, повећање стопе запослености, постизање равномерног регионалног развоја, побољшање квалитета живота свих грађана Републике Србије и смањење сиромаштва.

Територијална организација Србије је регулисана Законом о територијалној организацији, усвојеним 2007. године, који наводи да се територијална организација Републике састоји од општина и градова, града Београда са посебним статусом, и аутономних покрајина. Окрузи нису поменути у овом закону, али су дефинисани Уредбом Владе Србије из 1992. године. Уредбом су одређени послови државне управе које министарства обављају изван својих седишта у окрузима као „подручним центрима државне власти“. Србија је подељена на 29 округа (8 у Шумадији и Западној Србији, 9 у јужној и источној Србији, 7 у Војводини и 5 на Косову и Метохији), плус Град Београд. Република Србија тежи да постане члан Европске уније. У том смислу, Стратегија за приступање Републике Србије ЕУ заснива се на пружању оптималних инструмената и облика сарадње у обостраном интересу. Република Србија још мора да ради на реформама у правцу: завршетак тржишних институција; стварање прихватљивије климе за развој и рад малих и средњих предузећа; подстицање запошљавања како би се значајно смањила тренутно висока стопа незапослености; усмеравање инвестиција (страних и домаћих) у мање развијене регионе како би се осигурао њихов бржи развој и већа стопа запослености.

Параметри репера за животну средину²

¹<http://www.javnidug.gov.rs/upload/Stanje%20i%20struktura%20za%20mesecni%20izvestaj%20o%20stanju/Web%20site%20debt%20report%20-%20SRB%20CIRILICA.pdf>

²Додатни детаљни подаци о овој теми могу се наћи на:

http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/epr/epr_studies/Synopsis/ECE.CEP.174_Synopsis.pdf

и: <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=5000&id=13&akcija=showExternal>

Република Србија има површину од 77,474 квадратних километара, који представљају само 0,05% светске територије, или око 1,5% територије Европе. Међутим, упркос малој величини, животна средина Србије је веома разноврсна у односу на друге земље у Европи. Разлози за ово компаративно богатство су: разноликост климе, топографије, и геологије и дугорочна еколошка и еволуциона историје региона као биолошке раскрснице. Различити екосистеми Србије за узврат воде до диверзитетавредних еколошких процеса. Следећи екосистеми су заступљени: неколико типовалистопадних шумау равничарским, подножју планина и планинским подручјима; планинске шуме бора, смрче, и јеле; степе (пашњаци који се развијају у областима земљишта нанесеног ветром) и шумске степе; и алпски пашњаци изнад „линије дрвећа" у високим планинама. Србија је богатаврстама. Балканско полуострво је део Европе који је најбогатијиврстама цветница и Србија спада у најразноврсније делове Балканског полуострва - само су Грчка и Бугарска упоредиве.

У принципу, Србија има велики број различитих врста екосистема од посебног значаја за животну средину, укључујући: шумске екосистеме који представљају различите врсте шума; висока планинска подручја са добро заступљеним или очуваним карактеристичним планинским екосистемима, од којих се неки налазе на границама и који ће захтевати прекограничне напоре за управљање; планинске области у којима су традиционалне људске активности одржале, па чак и повећале биодиверзитет кроз векове одржавања отворених пашњака на планинским ливадама; клисуре и кањони који су идентификовани као важни центри реликтних и ендемичних врста; степе и пешчаре Војводине, као и језера, мочваре, баре, језера која су кључно станиште за птице селице из Европе и идентификовани су као мочвара у Рамсарској конвенцији; крашка подручја у деловима Србије, са бројним пећинама и јамама, подржавају и богату фауну; и планинске баре око планина и глацијалних језера.

- Благе варијације емисија сумпор-диоксида у распону од 376,95 Gg у 2012. години до 320,91 Gg у 2015. години приметне су у периоду 2012-2015. Исти тренд се налази у емисијама азотних оксида које су варирале од 48,36 Gg у 2014. години на 53,5 Gg у 2015. години³.
- Емисије тешких метала показале су позитиван тренд између 2007. и 2011. Године. Емисије олова смањене су за 54,98%, а емисије живе смањене су за 13,32 % између 2007. и 2011. године, док су емисије кадмијум смањене за само 3,58 %.
- Између 2007. и 2010. године, укупна емисија ГСБ мерена у CO₂ смањена је за 12,04 %, са 52.251 ктна 45.962 кт. Потрошња супстанци које оштећују озонски омотач пала је за 87,37 %, са потенцијала за осиромашење озона од 63,80 тона у 2007. години на 8,06 тона у 2013. години.
- У 2007. години, третирано је само око 225 милиона м³ (или 8,1 %) од 3.158 милиона м³ отпадних вода. У 2013. години, приметан је пад на 183 милиона м³ (или 4,53 %) од 3.795 милиона м³. Ситуација се погоршала иу апсолутном и у релативном смислу.
- Стопа повезивања на јавну канализацију је порасла са 48,64 % становништва (или 3,59 милиона људи) повезаних у 2007. години на 57,8 % становништва,

³Data obtained from the Yearly Reports on Air Quality in the Republic of Serbia for 2012, 2013, 2014 and 2015, published by the Environmental Protection Agency of the Republic of Serbia.

односно 4,14 милиона људи у 2013. Ово повећање крије чињеницу да је већина нових повезивања једноставна канализација, без накнадног третмана. Ниво становништва прикљученог на канализацију, чије отпадне воде се не третирају порастао је са 2,9 милиона у 2007. на 3,4 милиона у 2013. години.

- Екосистем Србије је богат и обухвата велики број различитих врста. Тренутно, је 1.760 дивљих врста биљака, животиња и гљива строго заштићено и 853 је заштићени законом. Црвена листа из 1999. године садржи 171 биљних таксона (врсте и подврсте), који чине око 5 % укупне флоре Србије.
- Сеча шума у 2007. години порасла је за 26,1 % од 2.247.000 м³ до 2.833.000 м³ у 2011. У истом периоду, оштећење шума повећано је за 66,7 %, од 40.576 м³ до 67.635 м³.
- Постоје 474 заштићених подручја са укупном површином од 531.279 ха. Додатних 117 подручја су у поступку заштите.

Административна и институционална организација сектора за заштиту животне средине у Србији

Од 2007. године, Србија је развила свеобухватан систем стратешких и планских докумената о заштити животне средине, као и у различитим секторима који имају утицај на животну средину. Међутим, развијени су и усвојени многи стратешки документи прописани одговарајућим законима.

И даље је потребно да се одређени стратешки документи прописани одговарајућим законима развију и усвоје, нпр. неколико докумената о управљању водама.

У многим случајевима, стратегије су припремљене и усвојене без истовременог развоја и доношења акционих планова, што доводи до одлагања у спровођењу како на националном тако и на локалном нивоу. На пример, Национални програм заштите животне средине је усвојен 2010. године без акционог плана, и то тек треба да се разради. Извештаји о реализацији за један број стратешких докумената недостаје, упркос захтевима појединих закона за припрему таквих извештаја. Имплементација кључног стратешког документа о одрживом развоју - Национална стратегија

Тренутно је Министарство пољопривреде и заштите животне средине (МПЗЗС), кључна институција у Републици Србији одговорна за формулисање и спровођење питања политике заштите животне средине. Други аспекти управљања заштитом животне средине који се односе на активности предвиђене предложеним пројектом обрађују друге установе, као што су Завод за заштиту природе Србије (ЗЗП) и Завод за заштиту споменика културе Републике Србије (ЗЗСК). Србија се још увек није позабавила условом из правних тековина ЕУ, који подразумева процес издавања потпуно интегрисаних дозвола који покрива све области или формалне консултације између власти које издају дозволе. Ограничења капацитета ометају напредак у спровођењу закона. Административне процедуре у области планирања, изградње и животне средине нису усклађене и координисане. У оквиру целокупног система, процедуре израде процене животне средине и добијања овлашћења су процедурално сложене саме по себи, али и у погледу њихове интеракције са другим процедурама, нпр. за добијање грађевинске дозволе.

одрживог развоја за 2008. годину - је отежана због недостатка установе јасно задужене за координацију његовог праћења и примене.

Иако је дошло до одређеног напретка у формалној интеграцији животне средине у секторске стратешке и планске документе, стварна интеграција животне средине у спровођењу секторских стратешких и планских докумената још увек је далеко одреалности. Недостају подаци на националном нивоу о издатим одобрењима за ПУЖС и СПЖС од стране АП Војводине и јединица локалне самоуправе. Од 2007. године, институционални оквир за развој животне средине и одрживи развој се стално мењао. Посебно министарство животне средине постојало је нешто више од годину дана (мај 2007. - јул 2008). Након тога, кључна институција за животну средину јенеколико пута променила назив, припадност и обим надлежности. Сталне промене које потресају сектор заштите животне средине у Србији утицале су на континуитет настојања да се побољшају политика и закони о животној средини и обезбеди ефикасно спровођење. Док неколико стратешких докумената о животној средини указује на проблеме са институционалним оквиром, чини се да се институционалне промене стално предлажу без озбиљне анализе стварних потреба. Није урађена детаљна анализа о последицама реструктурирања надлежности министарстава над животном средином и институционалних реформи 2012. и 2014. године.

Вертикална координација у Србији углавном функционише преко личних контаката између владиних званичника, а не кроз добро успостављене механизме. Национални органи врше надзор над радом јединица локалне самоуправе тражећи информације и документа по потреби.

НАЦИОНАЛНИ ПРОПИСИ О ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ОКВИРИ ЗА ПРОЦЕНУ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Релевантне политике Владе, Уредбе, Правилници, Стратегије и Смернице

Заштиту животне средине у Републици Србији регулише неколико националних и општинских закона и подзаконских аката. Главни правни документи су следећи:

- Устав Србије („Службени гласник РС" бр. 98/06).
- Национална стратегија одрживог развоја („Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09)
- Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС" бр. 135/04, 36/09, 43/2011, 14/2016)
- Закон о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС", бр. 135/04)
- Закон о управљању отпадом („Службени гласник РС" бр. 36/09, 88/2010, 14/2016)
- Закон о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС" бр. 36/09, 88/10)
- Закон о водама („Службени гласник РС" бр. 30/10, 93/12)
- Закон о безбедности и здрављу на раду („Службени гласник РС" бр. 101/05, 91/2015)
- Закон о планирању и изградњи („Службени гласник РС" бр. 72/09, 81/09, 64/2010, 24/2011, 121/2012, 42/2013, 50/2013, 98/2013, 132/2014, 145/2014)
- Закон о заштити природе („Службени гласник РС" бр. 36/09, 88/2010, 91/2010, 14/2016)
- Закон о стратешкој ПУЖС („Службени гласник РС", бр. 135/2004, 88/2010)
- Закон о шумама („Службени гласник РС", бр. 30/2010, 93/2012 и 89/2015),
- Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС", бр. 36/09, 10/2013)
- Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС" бр. 62/06, 65/2008, 41/2009, 112/2015))

Прописи везани за процедуру ПУЖС обухватају следеће:

- Закон о ПУЖС („Службени гласник Републике Србије" бр.135 / 2004, 36/2009);
- Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС", бр. 135/04, 36/09, 43/2011, 14/2016);
- Уредба која прописује списак (1.) пројеката за које је обавезна процена утицаја и списак (2.) пројеката за које се може захтевати процена утицаја („Службени гласник Републике Србије" бр. 114/2008);
- Закон о ратификацији Конвенције о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту (Еспо конвенција) - („Службени гласник РС", бр. 102/07);
- Закон о ратификацији Архуске конвенције („Службени гласник РС", бр 38/09)
- Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, („Службени гласник РС", бр. 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10);
- Закон о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 132/14 и 145/14).
- У 2005., следеће области су регулисане кроз подзаконска акта („Службени гласник РС", бр. 69/05):
 - Правилник о стављању на јавни увид, представљању и јавној расправи о студији;
 - Правилник о раду стручне комисије у процени студије;
 - Правилник о садржају захтева за одређивање скрининга и на садржај захтева за одређивање обима студије ПУЖС;

- Правилник о садржају студије ПУЖС и о садржају изгледа, начину вођења јавног регистра у вези са актом одлуке о ПУЖС;
 - Правилник о начину вођења јавног регистра у вези са одлукама о ПУЖС.
- Правилник о садржини захтева о потреби процене утицаја и о садржини захтева за спецификацију обима и садржаја студије ПУЖС („Службени гласник РС", бр. 69/05)
 - Правилник о садржају студије ПУЖС („Службени гласник РС" бр. 69/05)
 - Правилник о поступку јавног увида, презентацији и јавној расправи о ПУЖС студији („Службени гласник РС" бр. 69/05)
 - Правилник о раду Техничке комисије за ПУЖС студију („Службени гласник РС", бр. 69/05)
 - Правилник о дозвољеном нивоу буке у животној средини („Службени гласник РС" бр. 72/10)
 - Уредба о утврђивању класификације водних тела („Службени гласник РС", бр. 5/68)
 - Правилник о опасним загађујућих материјама у водама („Службени гласник РС", бр. 31/82)
 - На основу документа „Преношење и спровођењеевропских правних тековина о животној средини и климатским променама - Поглавље 27: статус и планови"⁴очекује се да ће до краја 2017. године бити урађене измене и допуне за следеће регулаторне документе:
 - Усвајање Уредбе о изменама и допунама Уредбе која прописује списак (1.) пројеката за које је обавезна процена утицаја и списак (2.) пројеката за које се може захтевати процена утицаја.
 - Усвајање Закона о изменама и допунама Закона о процени утицаја на животну средину.
 - Усвајање измена и допуна на следећа подзаконска акта:
 - Правилник о поступку јавног увида, презентацији и јавној расправи о ПУЖС студији;
 - Правилник о раду Техничке комисије за ПУЖС студију;
 - Правилник о садржају захтева за одређивање скрининга и на садржај захтева за одређивање обима студије ПУЖС;
 - Правилник о садржају студије ПУЖС и о садржају изгледа, начину вођења јавног регистра у вези са актом одлуке о ПУЖС;
 - Правилник о садржају ПУЖС.

Закон о заштити животне средине

Закон о заштити животне средине (ЗЗЖС), након закона првобитно усвојеног 2004. године, усвојен је 2014. ЗЗЖС је тренутно главни пропис који се односи на заштиту животне средине у Србији. Главни циљеви ЗЗЖС су:

- Одрживо управљање, очување природне равнотеже, целовитости, разноврсности и квалитета природних ресурса и услова за опстанак свих живих бића;
- Превенција, контрола, смањење и санација свих облика загађења животне средине.

Главни тематски циљеви ЗЗЖС су:

- Управљање природним ресурсима (коришћење и заштита јавних природних добара, искоришћеност простора, јавних зелених површина, заштита природних вредности (тла, воде, ваздуха, шума, биосфере и биодиверзитета, флоре и фауне, трговина заштићеним врстама), управљање отпадом, бука и вибрације и заштита од зрачења);

⁴http://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=71

- Мере и услови за заштиту животне средине (превенција, планирање и изградња, просторно планирање, СПЖСА, ПУЖС, ИППЦ, процена ризика од акцидентата, вредности за емисије, систем управљања животном средином, еко-обележавање, управљање опасним отпадом и сигурносне процедуре);
- Мониторинг животне средине;
- Информације о објављивању информација и учешће јавности.

Закон о процени утицаја на животну средину

Закон о ПУЖС (ЗПУЖС) даје категоризацију индустрија и пројеката и идентификује врсте процене животне средине потребне за наведене категорија индустрија или пројеката.

Закон обухвата, између осталог:

- Изјавао еколошки критичним подручјима;
- Класификација индустрија и пројеката у 2 категорије;
- Процедуре за издавање Коначне еколошке сагласности (КЕС); и
- Одређивање стандарда заштите животне средине.

ЗПУЖС такође садржи процедуре за добијање КЕС од Одељења за ПУЖС за различите врсте предложених индустрија или пројеката.

За примену Закона о процени утицаја на животну средину, влада уредбом утврђује списак пројеката за које је обавезна процена утицаја или може бити потребна у складу са релевантним директивама Европске уније 97/11/ЕЦ и 337/85/ЕЕЦ. Учешће јавности је предвиђено у свим фазама процене утицаја на животну средину. Сви пратећи прописи су усвојени 2005. године.

Јавно информисање и учешће јавности у доношењу одлука уведено је у складу са Директивом ЕУ 2003/35/ЕЦ о учешћу јавности.

Закон о управљању отпадом

Закон о управљању отпадом, који је усклађен са свим релевантним директивама ЕУ, усвојен је 2009. године, а допуњен 2010. и 2016. да садржи одредбе које се односе на отпад који узрокује дуготрајно органско загађења и отпад који чине полихлоровани бифенили и/или полихлоровани терфенили.

Закон о заштити од буке у животној средини

Закон о заштити од буке у животној средини, који је усвојен у мају 2009. године, пренео је Директиву ЕУ 2002/49/ЕЦ. Закон има следеће главне циљеве: успостављање, одржавање и унапређење система заштите од буке на територији Србије; и утврђивање и реализација мера у области заштите од буке које доприносе избегавању, спречавају или смањују штетне ефекте буке на здравље људи и животну средину. Остали циљеви су: одређивање граничних вредности нивоа буке у животној средини у погледу осетљивости подручја, објеката и/или јавности (становништво), као и у погледу извора буке; одређивање нивоа изложености буци у животној средини; и јавни приступ информацијама о буци и њеним ефектима. Нивои буке су покривени Правилником о дозвољеном нивоу буке у животној средини.

Закон о водама

Закон о водама („Службени гласник РС" бр. 30/10, 93/12), садржи транспоноване одредбе Оквирне директиве ЕУ за воду, обухвата водне режиме, области управљања водама, одговорност за управљање водама (укључујући и подзаконске прописе о управљању водама), активности управљања водама, ограничење права власника и корисника, водне задруге, финансирање активности управљања водама, као и управне инспекције за спровођење закона. Законодавство предвиђа различите подзаконске акате за управљање водама у областиводних услова, воднихсагласности и водних дозвола.

Закон о безбедности на раду и здрављу

Законом о безбедности на раду и здрављу регулише систем заштите на раду и здравља у Србији. Усклађивањем овог закона са потврђеним конвенцијама Међународне организације рада и Оквирне директиве Европске уније 89/391/ЕЕЦ, као и посебних директива које произилазе из Оквирне директиве, све смернице које потичу од њих су прихваћене у облику прилагођеном националним условима. Поред овог закона, регулаторни оквир система заштите на раду и здравља је интегрисан са неколико подзаконских аката.

Законски захтеви релевантни за предложени Пројекат

Осим ЗЗЖС и ЗПУЖС, све друге политике, стратегије и правни инструменти не захтевају експлицитно никакву процену утицаја на животну средину активности везаних за пројекат. Већина политика, стратегија и правних инструмената наглашава потребу да се размотри животна средина током планирања и реализације пројеката без експлицитне категоризације животне средине за предложене активности. Од власника Пројекта очекује се да, од случаја до случаја, обезбеде да су принципи здравог управљања животном средином укључени у планирање под-пројеката, пројектовање, примену, као и рад и одржавање.

У законодавном систему Републике Србије, као што је регулисано Законом о процени утицаја на животну средину, израда Процене утицаја на животну средину није потребна за активности предвиђене предложеним пројектом (унапређење и проширење постојеће инфраструктуре за ЕЦЕЦ и изградња нове инфраструктуре за ЕЦЕЦ, као и побољшање приступа пројекту и физичком издатку установа ЕЦЕЦ које су усмерене на децу).

ПРОЦЕДУРЕ СВЕТСКЕ БАНКЕ ЗА ЗАШТИТУ

Светска банка је развила и применила своје Политике заштите са основним циљем да се осигура спречавање, смањење и накнада негативних утицаја развоја пројекта на заједницу у којој се пројекат спроводи, на средину, на природу, здравље људи и објекте културе. Сажетак релевантних политика Светске банке за заштиту је у наставку, а цео текст се налази на интернет страници Светске банке. Списак политика заштите које се односе на овај пројекат је у наставку.

Покренуте политике заштите

Политике заштите које се односе на овај пројекат дате су у Табели 1.

Политике заштите	Покренуте	Нису покренуте
Процена животне средине ОП/БП 4.01	Х	
Физички ресурси културе ОП/БП 4.11	Х	
Невољно пресељење ОП/БП 4.12	Х	

Табела 1. Политике заштите које се односе на овај пројекат

ОП/БП 4.01 ПРОЦЕНА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Банка захтева процене утицаја (ПЖС) пројекта предложених за подршку Банке, како би се осигурало да они немају, или да ублажавају могуће негативне утицаје на животну средину. ПЖС је процес чији обим, дубина и врста анализе зависе од природе, обима и могућих утицаја предложеног пројекта на животну средину. ПЖС процењује могуће еколошке ризике и утицаје пројекта у његовом подручју утицаја; испитује алтернативе за пројекат; проналази начине за побољшање одабира, локације, планирања, пројектовања и имплементације спречавањем, минимизирањем, ублажавањем или компензацијом негативних утицаја на животну средину и повећањем позитивних утицаја; и обухвата процес ублажавања и управљања негативним утицајима на животну средину током примене пројекта. ПЖС узима у обзир природно окружење (ваздух, вода и земљиште); здравље и безбедност људи; друштвене аспекте; и прекограничне и глобалне еколошке аспекте. Зајмопримац је одговоран за спровођење ПЖС и Банка саветује зајмопримца о захтевима Банке везаним за ПЖС. Банка класификује предложене пројекте у три главне категорије, у зависности од врсте, локације, осетљивости, обима пројекта и природе и обима његових могућих утицаја на животну средину.

Овај пројекат спада у категорију Б у вези са ОП/БП 4.01 ПРОЦЕНА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, пошто његови могући негативни утицаји на становништво или на важне просторе животне средине – укључујући мочваре, шуме, пашњаке, или друга природна станишта – су локацијски, при чему је само неколико/уколико уопште, неповратно.

- **Категорија А:** Предложени пројекат ће вероватно имати значајне негативне утицаје на животну средину која је осетљива, разнолика, или без преседана. Ови утицаји могу да утичу на област далеко већу од локације или објекта на којима се изводе физички радови.
- **Категорија Б:** Потенцијални негативни утицаји на животну средину предложеног пројекта је на људску популацију или еколошки значајна подручја - укључујући

мочваре, шуме, пашњаке, или друга природна станишта – су мање неповољни од оних из пројекта категорије А. Ови утицаји су на одређеној локацији; само неколико/уколико уопште, их је неповратно; у већини случајева мере ублажавања могу се осмислити брже него за пројекте Категорије А.

- **Категорија Ц:** Вероватно је да ће предложени пројекат имати минималне или никакве штетне утицаје на животну средину.

ОП/БП 4.11 ФИЗИЧКИ РЕСУРСИ КУЛТУРЕ

Физички ресурси културе су дефинисани као покретни или непокретни објекти, локације, структуре, групе структура, и природне одлике и предели који имају археолошки, палеонтолошки, историјски, архитектонски, верски, естетски или други културни значај. Њихов културни интерес може бити на локалном, покрајинском или националном нивоу, или у оквиру међународне заједнице. Физички културни ресурси су важни као извор вредне научне и историјске информације, као средства за економски и друштвени развој, и као интегрални део културног идентитета и праксе народа. Банка помаже земљама да избегну или ублаже негативни утицај на физичке ресурсе културе развојних пројекта које она финансира. Зајмопримац се бави утицајем на физичке ресурсе културе пројекта предложених за финансирање Банке, као саставни део процеса процене животне средине (ПЖС). Када је вероватно да ће пројекат имати негативне утицаје на физичке ресурсе културе, зајмопримац идентификује одговарајуће мере за избегавање или ублажавање ових утицаја као део процеса ПУЖС. Ове мере могу да се крећу од пуне заштите локација до селективног ублажавања, укључујући и спашавања и документовање, у случајевима у којима може доћи до губитка дела или целокупног физичког ресурса културе.

ОП/БП 4.12 НЕВОЉНО ПРЕСЕЉЕЊЕ

Пројекти који се финансирају из кредита Светске банке, који покрећу куповину земљишта и невољно пресељење подлежу ОП/БП 4.12 (ревизија од априла 2013. године). Ова политика се не примењује само у случају физичког пресељења, већ и на појаву било каквог губитка канала прихода или средстава за живот последичан од пресељења или спреченог приступа ресурсима (земљиште, вода, или шума), услед реализације пројекта или припадајућих објеката.

Политика се односи на све компоненте Пројекта које изазивају невољно пресељење, без обзира на извор средстава компоненти Пројекта. Она се даље односи и на друге активности које изазивају невољно пресељење, које су директно и значајно приписују овом Пројекту, а које је потребно реализовати у складу са циљевима дефинисаним у документима Пројекта, и спроведене, или су планиране да се спроведу током Пројекта.

Приликом израде под-пројекта ЕЦЕЦ, негативни друштвени утицаји са аспекта откупа земљишта очекују се код Компоненте 1, која обухвата јавне радове, у виду нове изградње, реновирања, проширења, корекције или трансформације постојећих ЕЦЕЦ објеката. Наменски Оквирни план расељавања Пројекта, и каснији акциони планови пресељења за под-пројекте (АПП), наменски документи ће водити мере за ублажавање где год је потребно спровести експропријацију или невољно пресељење.

Општи принципи ОП / БП 4.12 су у потпуности усвојени као принципи Оквира политике за расељавање (ОПП) специфичног за пројекат, а то су:

- Невољно пресељење треба избегавати где је то изводљиво, или сведено на минимум, истражујући све алтернативне пројекте.

- ii. Где није могуће да се избегне пресељење, активност пресељења треба да буде замишљена и изведена као програми одрживог развоја, пружајући довољно инвестиционих средстава како би се омогућило лицима расељеним у оквиру пројекта да учествују у користима пројекта. Са расељеним лицима се треба смислено консултовати и треба да имају могућност да учествују у планирању и спровођењу програма за расељавање.
- iii. Расељеним лицима треба помоћи у њиховим напорима да побољшају своје животе и животни стандард или барем да их обнове, реално, до нивоа пре или који владају до почетка спровођења пројекта, које год је веће.

ОП / БП 4.12 разликује следеће категорије лица која имају право на компензацију и помоћ:

- i. они који имају формална законска права над имовином (укључујући обичајна и традиционална права која су призната или препознатљива у законима локалних прописа);
- ii. они који немају формална законска права на имовину у време почетка пописа, али полажу право на такву имовину - под условом да су такве тврдње признате у складу са законима земље или кроз процес идентификован у АПП; и
- iii. они који немају препознатљиво законско право или не могу да полажу право на имовину коју су заузели.

Посебну пажњу треба посветити ВГ, укључујући и оне испод линије сиромаштва, старих, жена и деце, етничких мањина итд.

Лица која повреду простор након пресека немају право на накнаду или било који други облик помоћи за пресељење.

ОП/БП 4.12 наводи следећа основна правила поступака који се примењују током расељавања проузрокованог Пројектом:

- расељена лица ће бити информисани о својим могућностима и правима која се односе на пресељавање;
- са расељеним лицима ће се саветовати и биће им понуђен избор и пружање технички и економски одрживих алтернатива током пресељења;
- расељеним лицима ће се обезбедити брза и ефикасна надокнада у пуној вредности замене за губитак имовине, као директна последица Пројекта. Предност треба дати стратегијама пресељења на основу замене земљишта у односу на накнаду у готовинско плаћање, са посебном пажњом када је у питању пољопривредно земљиште и расељена лица чија се егзистенција заснива на обради земље;
- ако утицаји укључују физичко пресељење, расељеним лицима ће бити пружена помоћ као накнада за пресељење у току пресељења, стамбена зграда или стамбена локација, или, ако је потребно, пољопривредна локација која комбинација производног потенцијала, предности локације и остали фактори нуде најмање исте погодности као некадашња локација;
- расељена лица ће, поред накнаде за купљену имовину, остварити сва права на додатну помоћ;
- расељеним лицима ће бити обезбеђена подршка након пресељења у прелазном периоду у времену потребном за обнову животног стандарда;
- расељена лица ће приступити жалбеном механизму, доступним процедурама за решавање пресељења и грађевинских спорова.

ОПИС ПРОЈЕКТА

Општи подаци

Стицање фундаменталних вештина у раном периоду развоја детета даје основу и предуслов за касније образовање и напредак. Студије показују да деца из економски угрожених средина и из осетљивих група у друштву имају дугорочне користи од квалитетног предшколског програма, и да су опремљени критички потребном почетном предношћу у образовној инклузији. Инклузивни РРД програми широке покривености нису само питање социјалне једнакости, већ су и важно економско питање. То је кључни квалитет за појединце у питању, већ и за сваку националну привреду, пошто унапређење релевантних вештина у раним фазама живота може повећати продуктивност, конкурентност и укупни економски развој у дугом року. Стручна студија је показала⁵ да инвестирање у националне програме образовања у раном детињству даје повраћај од 12% на инвестиције.

Контекст Србије

Између 2001. и 2008. године Србија је остварила значајан напредак у смислу економског раста и смањења сиромаштва. Србија је издржала економске проблеме у 2009., 2012., и 2014. години. Након кризе, сиромаштво је скочило са 6,1% у 2008. на 9,2% у 2010. години и остаје релативно непромењено и износи 9,1% у 2016.⁶

Основу основних вештина треба ставити рано у животу детета, од рођења до шесте године живота. Међутим, учешће деце узраста од три до пет година у предшколским установама тренутно остварује само 50% све деце у Србији. Тај однос је знатно нижи него у земљама у окружењу. Осим тога, само 5% ромских дечака и 7% ромских девојчица, који живе у неформалним насељима, учествује у предшколским програмима. Осим тога, покривеност деце из најсиромашнијих домаћинстава предшколским програмом смањена је са 22% у 2010. години на свега 9% у 2014. години, како је утврђено у извештају УНИЦЕФ (УНИЦЕФ, МИЦС5, 2014).

Јавни расходи Србије за образовање су незнатно испод просека ОЕЦД (4,53% БДП и 11% јавних расхода у Србији у односу на 5,4% и 12,9% јавних расхода у просеку у земљама ОЕЦД). Још неочекиваније изгледа информација да Србија на предшколско образовање троши 1,1% у односу на просек ОЕЦД од 0,6%. Овако висок проценат може да значи да се средства не користе ефикасно. У Србији, локалне, општинске власти су задужене за пружање предшколских услуга. На основу информација СБ добијених од неколико тестираних општина, издаци на предшколски програм за децу узраста од 3 до 5,5 година која похађају целодневну програм су: плате - 65%; храна и исхрана - 12%; остали текући трошкови - 19% од укупне потрошње. Буџети локалних самоуправа покривају 80% укупних трошкова предшколског и родитељи дају додатних 20%. Али, постоје многе географске неједнакости међу општинама у приступу РРД програмима, обзиром да општински буџети варирају у расположивим средствима и буџету по глави становника. Осим тога, предшколске установе у Србији су неравномерно распоређене, па су предшколске услуге практично нестале у зонама у којима постоји највећа потреба за РРД, као што је у близини ромских насеља, у неразвијеним подручјима, са ниским примањима и руралним подручјима - према извештају УНИЦЕФ из 2012. године. Не треба занемарити да је горе поменутих 20% трошкова на предшколске установе

⁵Економија инвестиција у рано детињство, припремио: Савет економских саветника, Извршна канцеларија

Председника САД, децембар 2014, доступно на:

www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/early_childhood_report1.pdf, последњи пут прегледан 09. августа 2016.

⁶<http://www.rs.undp.org/content/serbia/en/home/countryinfo/>

које плаћају корисници, терет за породице са децом која би највише могла имати користи од ЕЦЕЦ - најсиромашнија домаћинства често нису у стању да их приуште.

Преглед пројекта и циљеви

Развојни циљеви овог Пројекта су да се побољша приступ, квалитет и праведност Услуга образовања и бриге у раном детињству, нарочито за децу из социјално угрожених средина.

Пројекат ће се фокусирати на побољшање приступа, квалитет и једнакости ЕЦЕЦ (са ова три међусобно повезана аспекта који се огледају у три компоненте Пројекта) за сву децу узраста од 0 до 6,5 година, са посебним акцентом на децу из сиромашних и мањинских средина. Активности за децу узраста од 3 до 6,5 година (поготово у Компонентама 1 и 2) ће се фокусирати на повећање приступа инклузивним квалитетним вртићима (нпр. оријентисаним на децу, и са могућностима за учење примереним узрасту), док такође помаже њихов прелаз у ниже разреде основног образовања. Активности за млађу децу, односно од рођења па надаље (у Компоненти 3), ће се фокусирати на оснаживање родитеља и породице да подржи целовити развој деце кроз повећање знања о значају ране стимулације код куће и приступу релевантним службама у заједници. Коначно, Компонента 4 ће се фокусирати на управљање пројектом, мониторинг и евалуацију.

Пројекат има за циљ да одржи квалитет услуга раног учења које се односе на друге мере РРД за старосне групе:

- млађа деца (0 – 3 године) и њихове породице;
- предшколски узраст (3 – 4; 4 – 5,5 година);
- деца пред упис у основну школу (преко 5,5 година) с циљем да се ојача прелаз у основно школство, укључујући и децу која похађају Припремне предшколске програме;
- деца током нижих разреда основне школе (6-8 година), с фокусом на инклузивно образовање и учење.

Инклузивно образовање се односи не само на децу из угрожених мањина, као што су ромска деца, већ и на друге рањиве групе и децу са инвалидитетом.

Пројекат може помоћи Србији да измени образовни систем пребацивањем средстава са објекта за основно образовање, којима су мање потребна, према РРД и да ревидира систем финансирања РРД да би био ефикаснији и нудио равноправнији приступ. То такође може помоћи да се употребе важна партнерства, укључујући и са УНИЦЕФ и другим организацијама активним у сектору РРД. Техничка помоћ из НТФ (Нордијски фонд) обухватиће активности усмерене на рањиве групе, као што су радионице о важности РРД, дискусије фокус групе са родитељима и разговори са директорима о препрекама са којима се ромска деца суочавају у приступу образовању и Анализа ситуације статусу РРД на локалном нивоу.

Индикатори ПРЦ (Предложени развојни циљеви) за пројекат су:

- Национални стопа уписа у предшколске установе за децу узраста од 3 до 5,5 година (1.1. од којих проценат деце из неповољне средине)
- Проценат предшколских установа доброг квалитета на основу алата посматрања учионица (треба дефинисати) (2.1. од којих проценат у најсиромашнијим општинама)
- Проценат рањиве деце узраста 0 до 6,5 година чије су породице добиле родитељске информације и подршку.

Кључни резултати Пројекта су:

- Проширен приступ РРД за децу 3 – 5,5 година старости
- Повећање квалитета наставе и учења у предшколским установама

- Побољшане вештине деце (0 - 3 године) из социјално угрожених породица

Очекује се да Пројекат укључи три главне Компоненте, док ће коначна диспозиција пројекта бити договорена накнадно. Што се тиче овог другог, следеће параграфе не треба посматрати као дефинитивне и коначне циљеве што се тиче циљева и активности предвиђених да буду реализоване у оквиру четири Компоненте пројекта:

i. Компонента 1: Повећање понуде услуга ЕЦЕЦ (око 35 милиона долара)

Под-компонента 1.1: Иновативна градња и пренамена расположивих капацитета

Под-компонента 1.2: Регулаторне реформе, усклађивања система и ефикасност постојећих места

ii. Компонента 2: Обезбеђивање квалитета инклузивних ЕЦЕЦ услуга (око 5 милиона долара)

Под-компонента 2.1: Квалитетна реализација плана и програма

Под-компонента 2.2: Побољшање академског и стручног усавршавања и каријерно напредовање ЕЦЕЦ наставника

Под-компонента 2.3: Унапређење мониторинга и оцене квалитета ЕЦЕЦ ради побољшања одлучивања

iii. Компонента 3: Приближавање родитељима и малој деци (око 10 милиона долара)

Под-компонента 3.1: Комуникацијска кампања

Под-компонента 3.2: Образовни ТВ програм

Под-компонента 3.3: Приближавање угроженим породицама

Под-компонента 3.4: Субвенције да се обезбеди бесплатно учешће у предшколском образовању најугроженије деце узраста од 3 до 5,5 година

iv. Компонента 4 - Управљање пројектима и мониторинг и оцена (око 4 милиона долара)

Под-компонента 4.1 - Управљање пројектима и техничка помоћ за реформе квалитета (еквивалент 2,5 милиона долара):

Под-компонента 4.2: Мониторинг и оцењивање (1,5 милиона долара)

Компонента 1: Повећање понуде услуга ЕЦЕЦ (око 35 милиона долара)

Циљ ове компоненте је да побољша приступ предшколским услугама, посебно за децу у неповољном положају између 3 и 5,5 година, повећањем понуђеног простора и садржи две под-компоненте .

Под-компонента 1.1: Иновативна градња и пренамена расположивих капацитета. Ова Под-компонента ће финансирати до 17.000 нових физичких места у урбаним и руралним срединама кроз комбинацију нове градње, реновирања постојећих вртића, и пренамену или побољшање других јавних објеката као што су основне школе, где је то релевантно. Реновирање и пренамена/побољшање ће бити приоритет у првих неколико месеци спровођења пројекта, како би се осигурало брзо повећање приступа, док нова ће градња захтевати мало

Под-компонента 1.1 Компоненте 1 овог Пројекта највероватније може да створи негативне утицаје на животну средину у току изградње на новим локацијама и/или реконструкције постојећих објеката. Уколико оштећење животне средине не може да се избегне, мере ублажавања, као што је приказано у овом документу, треба применити и пратити током одабира локације и свог наредног планирања и спровођења Пројекта. Треба развити наменске ЕМП за сваки објекат који ће бити разматран у оквиру овог Пројекта. Мање је вероватно да ће било који утицаји на животну средину настати током припреме и реализације компоненти 2 и 3 Пројекта. Ипак, принципи у вези заштите животне средине и ублажавања негативних утицаја на животну средину, као што је наведено у

више времена. Реновирано и новоизграђено окружење ће бити погодно за образовну праксу фокусирану на дете и ангажоваће решења која повећавају ефикасност и флексибилност. Под-компонента ће за све нове и обновљене институције ЕЦЕЦ финансирати намештај, материјал за учење, опрему и игралишта. Ако се сва нова места користе за целодневне предшколске програме, национално покривање ће се повећати са 46% на 56% за децу узраста од 3 до 4 године и са 59% на 76% за децу узраста од 4 до 5,5 година. Око 93% деце између 3 и 5,5 година која похађају предшколско, похађају га у пуном радном времену. Тако се очекује да ће нови простори настали у оквиру пројекта моћи да се користе за целодневне програме. Поред свих горе описаних нових и побољшаних предшколских установа, пројекат ће финансирати изградњу до пет нових иновативних ЕЦЕЦ центара, да служе као лабораторије предшколских установа за обуку и размену знања. Ови ЕЦЕЦ центри ће се користити за размену најбоље праксе педагогије фокусиране на дете (укључујући и као део покретања конкретних активности обуке под Компонентом 2) и биће опремљена са собама за посматрање и лабораторијама за обуку наставника.

Под-компонента 1.2: Регулаторне реформе, усклађивања система и ефикасност постојећих места. Ова под-компонента би финансирала анализу и регулаторне промене потребне да се подстакне ширење предшколских услуга путем: (i) разматрања и измене грађевинских прописа, као и изградњу капацитета за локалне архитекте и инжењере за унапређење ефикасности и педагогију усмерену на дете; (ii) процену коришћења постојеће школске инфраструктуре и двоструку намену основних школа (основни и припремни предшколски програми); (iii) разматрање могућности за отварање више ППП група у зградама основних школа где је то релевантно (на начин који штити специфичне потребе мале деце у овој врсти окружења, односно са ЕЦЕЦ наставницима који су одговорниодељењу за предшколско образовање, са адекватним прилагођавањем физичке инфраструктуре и прописима који регулишу оброке, итд); и (iv) подстицање регулаторних оквира како би се олакшала акредитација пружаоцима бриге о деци који нису државни (укључујући и приватне и из заједнице) који тренутно можда раде неформално, и како би се олакшало јавно-приватно партнерство на начин који додатно обезбеђује једнак приступ квалитетним ЕЦЕЦ услугама свим доходним групама.

Компонента 2. Обезбеђивање квалитета инклузивних ЕЦЕЦ услуга (око 5 милиона долара)

Све већи број истраживања признаје да образовање и брига у раном детињству (ЕЦЕЦ-а) доноси широк спектар погодности, али све ове погодности су условљене „квалитетом“. Проширење приступа услугама, без вођење рачуна о квалитету неће пружити добре резултате за децу или користи дугорочне продуктивности за друштво. Ова компонента ће финансирати активности које имају за циљ да се изгради темељ система квалитета ЕЦЕЦ који одликује холистички приступ у подршци физичком, емоционалном, и когнитивном развоју и добробити деце. Ово ће обухватати и подршку за спровођење новог наставног плана и програма ЕЦЕЦ, побољшања академског и стручног усавршавања, као и подршку за побољшање механизма за осигурање квалитета за ЕЦЕЦ.

Компонента 3: Приближавање родитељима и малој деци (око 10 милиона долара)

Родитељи и заједнице играју главну улогу у пружању јаке основе развоју деце, али родитељи из рањивих група се често осећају обесправљени да подрже своју децу. Српска влада стратешким документима дефинише број угрожених група грађана које су под већим ризиком од социјалне искључености и сиромаштва.⁷ У овом пројекту, фокус је на сиромашним породицама, онима са децом са сметњама у развоју, и ромским породицама, јер је њихов

⁷ Влада Републике Србије, Други национални извештај о социјалном укључивању и сиромаштву у Републици Србији, Влада Републике Србије, статус социјалне искључености и трендови сиромаштва у периоду 2011-2014 и будући приоритети, 2014. година.

приступ одређеним услугама ограничен на начин који може утицати на њихово садашње и будуће благостање. Поред тога, чак и родитељи који су мање сиромашни не могу бити у потпуности свесни важности раних година и користи од релевантних активности у овом периоду живота.

Ово компонента се фокусира на активности на терену за породице са малом децом од рођења до тренутка када пређу у основну школу, са фокусом на најугроженије. Док су прве две под-компоненте националне по обиму, трећа и четврта су усмерене на рањиве групе.

Компонента 4 - Управљање пројектима и мониторинг и оцена (око 4 милиона долара)

Ово компонента ће подржати свакодневно управљање спровођењем инклузивног ЕЦЕЦ пројекта, праћење и оцену његових циљева и исхода, и техничку помоћ за друге реформе квалитета у сектору образовања ван ЕЦЕЦ (укључујући промовисање ефикасности у другим под-секторима како би се омогућила даљеширење ЕЦЕЦ).

Процес процене животне средине/наменски ПУЖС за конкретне локације

Инструменти за Процену животне средине

У зависности од пројекта, низ инструмената може да се користи да задовољи раније наведене захтеве Светске банке за ПЖС и то су процена утицаја на животну средину (ПУЖС), регионална или секторска ПЖС, еколошка ревизија, процена опасности или ризика и план управљања животном средином (ПУЖС) .

Скрининг животне средине

Светска банка се обавезује на скрининг животне средине за сваки предложени пројекат, како би се утврдио одговарајући степен и врста ПЖС. Светска банка класификује предложени пројекат у једну од четири категорије, у зависности од врсте, локације, осетљивости и обима пројекта и природе и обима његових могућих утицаја на животну средину.

Тренутни пројекат је класификован од стране Светске банке као пројекат Б категорије, са потенцијалним негативним утицајима на животну средину, људе или еколошки значајна подручја-укључујући мочваре, шуме, пашњака и друга природна станишта – који је мање неповољан од оних из пројекта А категорије. Ови утицаји су специфични за локацију на којој се пројекат изводи; при чему је само неколико/уколико уопште, неповратно; у већини случајева лакше се могу осмислити мере санације него за пројекте А категорије. Обим ПЖС за пројекат Б категорије може да варира од пројекта до пројекта.

ПЖС испитује потенцијалне негативне и позитивне утицаје пројекта на животну средину и предлаже мере потребне за спречавање, смањивање, ублажавање, или компензовање негативних утицаја и побољшање животне средине. Налази и резултати ПЖС за Б категорију описани су у пројектној документацији (Документ евалуације пројекта и Информациони документ пројекта).

Јавне консултације

За пројекте категорије Б који су предложени за финансирање, током процеса ПЖС, зајмопримац консултује групе на које пројекат има утицаја и локалне невладине организације (НВО) о аспектима пројекта на животну средину и узима у обзир њихово мишљење. Зајмопримац иницира такве консултације у најкраћем року.

Објављивање

За смислене консултације између зајмопримца и група на које пројекат има утицаја и локалних НВО о свим пројектима из категорије Б предложеним за финансирање, зајмопримац обезбеђује релевантан материјал благовремено пре консултација, у облику и на језику који је разумљив и доступан групама са којима се консултује. Сваки одвојени извјештај за пројекат

категорије Б који је предложен за финансирање је на располагању групама на које пројекат има утицаја и локалним НВО. Јавна доступност у земљи Зајмопримца и званичан пријем од стране Светске банке извештаја о ПЖС за пројекте категорије Б предложене за финансирање, су предуслов да би Светска банка пројекат оценила. Када Зајмопримац званично достави посебанизвештај о ПЖС за пројекте категорије Б Светској банци, Светска банка га ставља на располагање преко својеинфо интернет странице.

Процена адекватности националних услова за ПЖС правилима и процедурама СБ

Република Србија има свеобухватан скуп закона и прописа о животној средини ради усклађивања са релевантним директивама, које је компатибилан са оперативним процедурама СБ за ПЖС (ОП/БП 4.01). Сви кључни елементи добро развијеног система процене утицаја на животну средину - као што су пријава надлежном органу животне средине, скрининг пројекта да се утврди потребан степен контроле животне средине, анализа алтернатива, издавање лиценци/дозвола и објављивање - су присутни у ЗЗЖС и пратећим прописима.

Сагледавање утицаја на животну средину и спровођење мера за ублажавање утицаја на животну средину

Током реализације пројекта, зајмопримац извештава о (а) поштовању мера договорених са Светском банком, на основу налаза и резултата ПЖС, укључујући спровођење сваког Плана за управљање животном средином (ПУЖС), као што је наведено у пројектној документацији; (б) статусу мера ублажавања; и (в) налазима програма надзора. Светска Банка заснива надзор еколошких аспеката пројекта на налазима и препорукама ПЖС, укључујући мере наведене у законским споразумима, било ПУЖС или другом пројектном документацијом.

Следеће поглавље овог документа бави се проценом утицаја на животну средину и има за циљ да идентификује различите врсте утицаја који би могли бити у вези са планираним пројектним активностима (пројектовање, рушење, изградња и реконструкција објеката) и идентификује најкритичнија укупна питања животне средине у овом Пројекту у вези са могућим појединачним под-пројектима. Природа и обим утицаја су одређени према врсти интервенција у оквиру предложеног пројекта како би се помогло МПНТР, које се фокусира на пројектовање, рушење, изградњу и реконструкцију објеката РРД.

Након процене утицаја на животну средину, поглавља о мерама за ублажавање утицаја на животну средину и праћење стања животне средине, који чине саставни део текуће Процене животне средине, предлаже мере за ублажавање у погледу активности пројекта и преглед основних показатеља за праћење, рокове процедура и одговорности за предложене активности мониторинга.

Накнадну процену утицаја на животну средину, са њом повезани План ублажавања утицаја на животну средину и План за праћење животне средине треба посматрати као свеобухватне смернице за потребе даљег планирања и процене овог Пројекта.

Неопходно је да Тим за спровођење пројекта припреминаменску ПУЖС, на основу информација/планова који се представљају у наставку, за свако градилиште или под-пројекат било које врсте (рушење, пројектовање, реконструкцију и санацију и изградњу објеката РРД). Неопходно је да ови наменски ПУЖС, буду јавно објављени и укључени у тендерску документацију, док ће пројектанти и извођачи имати обавезу да спроводе мере за ублажавање као што је дефинисано наменском ПУЖС. Као што је наведено у наставку, контролори градилишта ће морати да документују усаглашеност са наменским ПУЖС или да нареду корективне мере које треба спровести. Праћење и извештавање о спровођењу ПУЖС ће бити детаљно описани у Оперативном приручнику Пројекта, који треба да се развија током припремне фазе Пројекта.

Процес процене друштвеног ризика и мере ублажавања

Инструменти друштвеног утицаја

У зависности од пројекта, низ инструмената може да се користи да задовољи раније наведене захтеве Светске банке и то су скрининг за друштвене утицаје, процена друштвеног утицаја (ПДУ) ревизија/преглед пресељења, наменски АПП/САПП, План за управљање животном средином и друштво (ПУЖСД).

Скрининг за друштвене утицаје

У случајевима када је тачан друштвени утицај, посебно у вези саневољном продајом земљишта резултира у

- i. премештању или губитку склоништа;
- ii. губитком имовине или приступа имовини; или
- iii. губитком извора прихода или средстава за живот, без обзира да ли погођене особе морају да се преместе на другу локацију;

неопходно је предузети социјални скрининг за сваки предложени пројекат да би се утврдио одговарајући степен и врста друштвеног утицаја и припремили одговарајући документи социјалне заштите у складу са ОПП за ЕЦЕ Пројекта.

Тренутни пројекат је класификован од стране Светске банке као пројекат Б категорије, са потенцијалним негативним друштвеним утицајима на лица на подручју пројекта и њихово земљиште, имовину или приступ имовини. Ови утицаји су локални и највероватније је да ће настатити спровођења Компоненте 1. Мере за умањење утицаја на друштво, осим и невезано са, невољним расељавањем, ће водити кроз социјални скрининг, ублажавање и образаца за праћење предвиђених у овом документу.

Institucionalni аранжмани

Крајња одговорност за обезбеђивање благовремене припреме наменске ПЖС, који се односе на локацијску ПУЖС, и локацијску АПП/САПП према захтевима националног законодавства и у складу са процедурама Светске банке, ће лежати унутар јединице за припрему/спровођење пројекта у оквиру МПНТР. У обављању овог задатка, ова јединица ће сарађивати са надлежним органима у општинама примаоца, са МПЗЗС и другим националним телима и органима који могу бити дефинисани релевантним националним законодавством, као и са Светском банком.

Координацију праћењем животне средине и извештавањем у складу са овим документом, ПАД и делом Оперативног приручника Пројекта за животну средину, ће предузети МПНТР кроз Пројекат Јединице за имплементацију, и извештавати у писаној форми Светској Банци сваких 6 месеци.

Институционални аранжмани о детаљима процедура за скрининг под-пројекта, припрема ПЖС, припрема Плана за ублажавање утицаја на животну средину, Плана праћења животне средине, спровођење надзора над применом ПУЖС и извештавање ће се развити и представити у Оперативном приручнику Пројекта (ОПП).

Финансирање

Финансијске обавезе за припрему докумената повезаних са ПЖС ће се сматрати делом припреме пројектне документације. Трошкови активности утврђених према потреби у Плану за ублажавање утицаја на животну средину ће бити укључени у укупне трошкове под-пројекта, док трошкове примене Плана праћења животне средине сноси Министарство за образовање, науку и технолошки развој које ће користити инфраструктуру финансирану из пројекта. Ако скрининг пројекта идентификује утицаје који захтевају наменске АПП/САПП, трошкове активности сноси Министарство за образовање, науку и технолошки развој које ће користити инфраструктуру финансирану из пројекта.

3.

6. СОЦИЈАЛНИ РЕПЕР

Општи контекст земље

Основни подаци

Званично се зове Република Србија, Србија је држава у југоисточној Европи. Србија се налази између 41° и 47° северне географске ширине, и 18° и 23° источне географске дужине, а њена површина износи 88.499 км² са 6158 насеља⁸. Главни град Србије је град Београд, рангирани као један од највећих градова у југоисточној Европи. Србија се граничи са Мађарском, Румунијом, Бугарском, БЈР Македонијом, Црном Гором, Албанијом, Босном и Херцеговином и Хрватском.

Слика 1. Мапа Републике Србије и Србија на мапи Европе⁹

Историјски контекст

Након што су Словени су дошли на Балканско полуострво, између 6. и 9. века, Срби су формирали неколико држава у средњем веку које су се ујединило под Немањићима у првој половини 12. века. Она је 1217. године постала краљевина под владавином првог краља Стефана Немањића Првовенчаног, и достигла је свој врхунац под царом Душаном Немањићем, којег је аутокефална српска црква прогласила за цара 1346. године. После неколико изгубљених великих битака, Србију је анектирало Отоманско царство. Аустријско царство почело је да се шири ка централној Србији од краја 17. века, одржавајући упориште у данашњој Војводини. Два српска устанка на почетку 19. века постепено су довела до коначне независности грађанског и савременог српског краљевства. Након катастрофалних губитака у Првом светском рату, али и распада две велике империје, отоманске и Аустроугарске, Србија

⁸ Извор - Републички завод за статистику Србије(NSO) - <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx> - Most of demographic data was taken from their database, as key and official statistical body in Serbia.

⁹Преузето са <http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/europe/rs.htm>, последњи пут прегледан on 07/10/2016.

је суоснивач Југославије са другим јужнословенским народима. Југославија је постала социјалистичка република након комунистичке револуције током Другог светског рата и распала се 1990. године. Пре коначне и нове независности Републике Србије, Србија је формирала савез са Црном Гором 1992. године, који се распао 2006. године.

Политички контекст

Србија је парламентарна република, са влашћу подељеном на законодавну, извршну и судску грану. Народна скупштина је највише једнодомно представничко тело, носилац уставотворне и законодавне власти у Републици Србији. Као носилац уставотворне и законодавне власти, Народна скупштина: доноси и мења Устав; ратификује међународне уговоре када је обавеза њиховог потврђивања прописана законом; усваја законе и друге опште акте из надлежности Републике Србије; усваја план развоја и просторни план; објављује јавни интерес у процесу експропријације; усваја буџет и годишњи биланс Републике Србије, итд.

Председник Републике је шеф државе, изабран гласањем на период од пет година, са углавном процедуралним обавезама у складу са парламентарним системом Србије. Влада је најутицајнији део извршне власти и чине је председник владе и ресорни министри. Влада је одговорна за предлагање закона и буџета, извршење законе, ивођење унутрашње и спољне политике.

Србија има три нивоа правосудног система: Врховни касациони суд као суд за ванредне жалбе, апелациони судови као другостепена инстанца, и основни и виши судови, као судови првог степена опште надлежности. Врховни касациони суд је највиши суд у Републици Србији. Он је почео да ради 1. јануара 2010, када су сви судови поново успостављена кроз организацију судова и надлежности, у складу са реформом спроведеном по одредбама Закона о судовима („Службени гласник РС”, бр. 116 / 08 ... 13/2016). Почетком 2014. године, измењен Закон о судовима и нови Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаца основао је и покренуо нову мрежу судова; тада је и Врховни касациони суд је претрпео знатне промене у организацији и надлежности. Судови посебне надлежности су Управни суд, трговински судови (укључујући Привредни апелациони суд у другостепеном поступку) и прекршајни судови (укључујући високи прекршајни суд у другостепеном поступку).

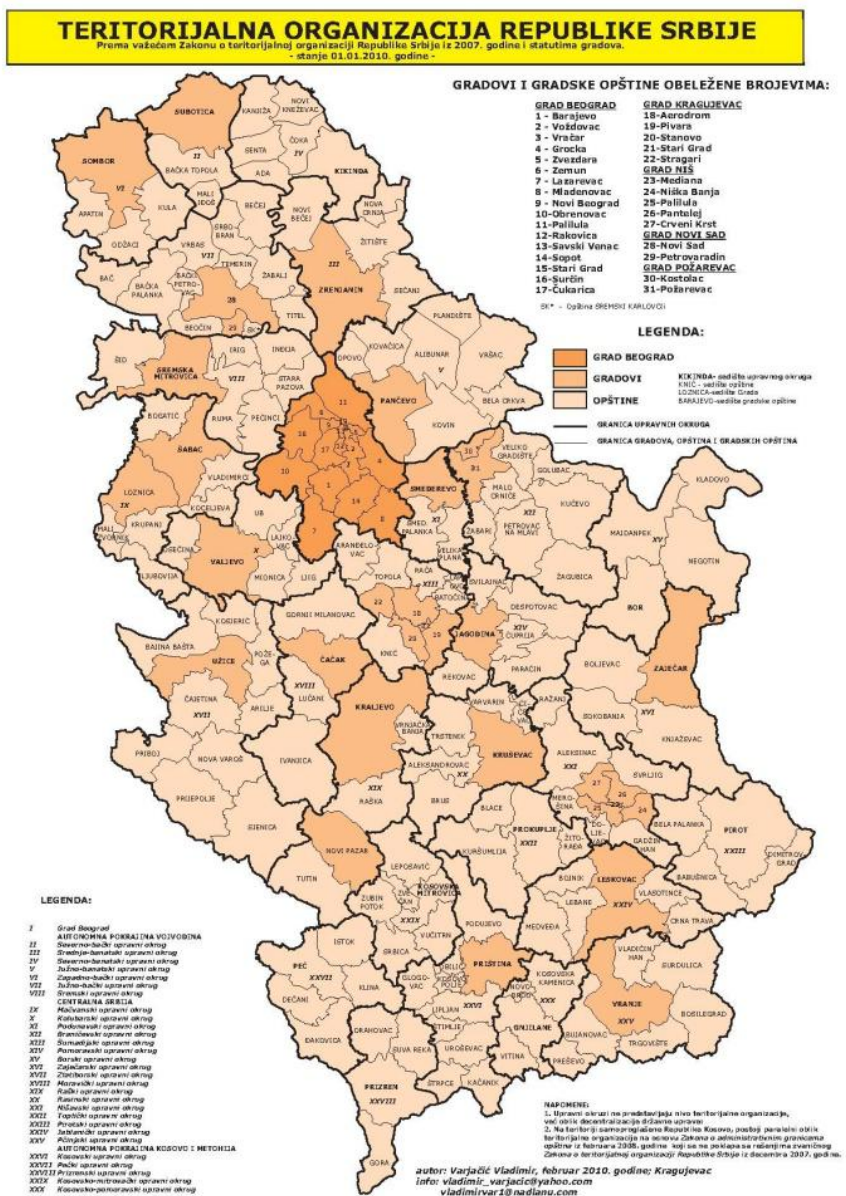
Садашњи Устав Републике Србије усвојен је 2006. године, заменио је претходни Устав из 1990. године, за време сецесије Црне Горе и распада Србије и Црне Горе. Усвојила га је Народна скупштина 30. септембра 2006. године и потврђен је на јавном референдуму одржаном 28-29. октобра 2006. године, па је ступио на снагу 8. новембра 2006. године.

Територијална организација Републике Србије

Србија је унитарна држава. Према Закону о територијалној организацији, кључне и основне јединице локалне самоуправе су 147 општина и 27 градова. Ту су и 29 округа и две аутономне покрајине¹⁰ са значајним степеном аутономије, укључујући и образовни и предшколски систем. Град може бити подељен на градске општине у зависности од његове величине. Тренутно, постоји шест градова у Србији са градским општинама: Београд, Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Пожаревац и Врање имају по неколико градских општина, подељених у „градске” и „приградске”.

¹⁰ Извор: „Закон о територијалној организацији Републике Србије”

Слика 2. Територијална организација Републике Србије, окрузи и општине¹¹

Општине су основни субјекти локалне самоуправе у Србији. Локалне самоуправе састоје се од Скупштине општине које бирају председника општине и Општинско веће. Скупштина општине је изабрана на локалним изборима (одржаним сваке 4 године). Важно је напоменути да су српске општине по величини највеће у Европи са просеком од 50.000 становника. То их чини могуће релативно неефикасним у руковању потребама грађана, укључујући и питањима Раног

¹¹ Извор: Wikimedia

развоја деце, Припремних предшколских програма и приступу предшколским установама и њиховој организацији.¹²

Социо-културолошки и образовни контекст

Општа слика

Деца у Србији долазе из различитих породица, с различитим приходима и из различитих културних средина. Као резултат тога, школе и програми раног развоја деце су суочени са изазовом да настоје да обезбеде једнаке образовне могућности за све. Фактори као што су породични приход, структура породице, и образовања родитеља, мањинско етничко порекло, говорни и матерњи језик, верска припадност родитеља итд. су показали да утичу на образовне могућности једног детета. Од 65.657¹³ беба рођених у 2015. години, значајан проценат су родитељи тинејџерке, родитељи са мање од средњошколског образовања, мајке које живе у сиромаштву и самохране мајке. Ови услови су повезани са повећаним ризиком одслабих школских резултата и показало се да буде повезан са проблемима деце као што су понављање разреда, потребом за специјалним образовањем, избацивање из школе и напуштања школе. Студије о деци из различитих расних/ мањинских група и породица с ниским примањима су повезале необразованост мањинских ученика са комбинацијом ваншколских фактора, од којих су многи око породичних карактеристика, као што су сиромаштво и образовање¹⁴ родитеља. Друштвени контекст школовања је такође значајан у томе како се ученици са различитим карактеристикама распоређени по школама.

Вреди знати да је заштита индивидуалних и колективних права националних мањина у Републици Србији обезбеђена Уставом Републике Србије, домаћим законима и ратификованим међународним уговорима. У оквиру ових правних аката посебно место је резервисано за обезбеђивање права на образовање националних мањина на матерњем језику.

Историјски преглед образовања у Републици Србији

Прве установе образовања у Србији су биле основане у 11. и 12. веку у манастирима. Историјски извори су показали да су у неколико манастира Српске православне цркве, као што су Сопотани, Студеница и Пећка патријаршија, такође у католичким манастирима Тител и Бач јавности понуђене редовне образовне услуге.

Прва основна школа у Србији основана је 1718. године у Београду под називом „Мала српско-словенски школа“. Први учитељ који је радио у тој школи био је Стеван и он учио децу из комшилука у кући Митрополита Саборне цркве. Школусу финансирали општина и родитељи деце која похађају школу. Ова зграда на задњој страни Саборне цркве и данас је школа. Сада је Основна школа Петра првог. Митрополит Стеван Стратимировић оснива 1791. године прву српску гимназију у Сремским Карловцима. Прва школа за девојке основана је 1840. у Земуну, а први јавни вртић је основан 1858. године у Суботици. Први приватни вртић је основао у новембру 1867. у Београду свештеник Татомир Миловук. Прва школа за децу оштећеног слуха је основан у Институту за глуве, у Београду почетком 1898. Универзитет у Београду је основан

¹² Извор: Студија „Локалне и регионалне владе у Европи“ Савета европских општина и региона (CEMR) - <http://www.ccre.org> last visited on 08/10/2016

¹³ Извор: Републички завод за статистику Србије- <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>, data for 2015.

¹⁴ Укључујући и америчко Министарство за образовање, једнакост могућности образовања, по Ј.С. Колман и др, Вашингтон, Д.Ц. : 1966.; . Ц. Џенкс и остали, неједнакост: Поновна процена ефеката породице и школовање у Америци, Њујорк: Basic Books, 1972.

1905. године, од "Велике школе" која је основана 1808. године од стране познатог српског просветитеља Доситеја Обрадовића¹⁵.

Министарство образовања, науке и технолошког развоја (МПНТР) је ресорно министарство за образовање у Србији. Реформа образовања¹⁶ омогућила оснивање приватних факултета, универзитета, школа и обданишта. Први приватни универзитет после Другог светског рата основан је 1989. године, али први вртић у приватном власништву основан је након реформи 2000. године.

Важни статистички подаци о раном образовном систему у Републици Србији

У 2015. годиније у Србији било 2.555 предшколских установа са 199.790 деце, од којих су 48,3% биле девојчице.¹⁷

Tabela 2. Komparativni podaci o predškolskim ustanovama u Republici Srbiji

	РЕПУБЛИКА СРБИЈА	СРБИЈА – север	Београд	Регион Војводина	СРБИЈА – југ	РегионШумадија изападнаСрбија	Регионјужна иисточнаСрбија
Број предшколских образовних установа	2.427	1.118	449	669	1.309	732	577
Број деце 0- 14	1.042.640	512.057	233.182	278.875	530.583	300.253	230.330
Деца (узраста 0-7) по установи	215	229	260	208	203	205	200
Површина регије (km ²)	88.499	24.848	3.234	21.614	52.741	26.493	26.248
Површина по установи (km ²)	36	22	7	32	40	36	45

Републички завод за статистику Србије не објављује податке о предшколским установама по општинама. Без обзира на то, Табела 2 показује мали број ЕЦЕЦ установа по деци старости 0-7 година, као и велику површину територије коју покрива свака ЕЦЕЦ установа.

Демографија

Основне чињенице (укључујући становништво општина)

Становништво Србије је 7.095.383, од чега су 51,3% жене и 48,7% мушкарци. Просечна старост у Србији је скоро 43 године (при чему је просечна старост мушкарца 41,а жена 44 године),а очекивани животни век је 72,5 године за мушкарце и 77,5 за жене.¹⁸

¹⁵ Извор: Историјски подаци су углавном прикупљени и описану у студији „Први у Србији“, Лагуна 2016. Зоран Пеневски

¹⁶ Било је неколико реформи образовног система које су се одвијале паралелно са општим реформама које су раствориле социјалистичку структуру старе СФРЈ. Нове реформе образовања су се појавиле после 2000. године као део укупних политичких реформи и нових политика према Европској унији. Претходне су омогућиле оснивање првих приватних универзитета, а другесуомогућилеоснивање приватних вртића..

¹⁷ Извор - Републички завод за статистику Србије- <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>

¹⁸Ибид.

Табела 3. Становништво, по старости, групама и полу¹⁹

	2015	
	Број становника	Удео у укупном броју становника, %
Важнији сегменти становништва по функционалној старости		
РЕПУБЛИКА СРБИЈА		
УКУПНО	7.095.383	100,00
Мала деца	65.689	0,93
Предшколски узраст (0-6)	462.502	6,52
Основна школа (7-14)	559.506	7,89
Одрасли (18 +)	5.864.914	82,66
Радно становништво укупно (15-64)	4.744.534	66,87
Радно становништво - мушкарци (15-64)	2.365.285	33,34
Радно становништво –жене (15-64)	2.379.249	33,53
Плодно (15-49)	1.566.064	22,07
Оптимална плодност (20-34)	664.111	9,36
Старији (80 +)	298.088	4,20
Извор: Републички завод за статистику Србије		

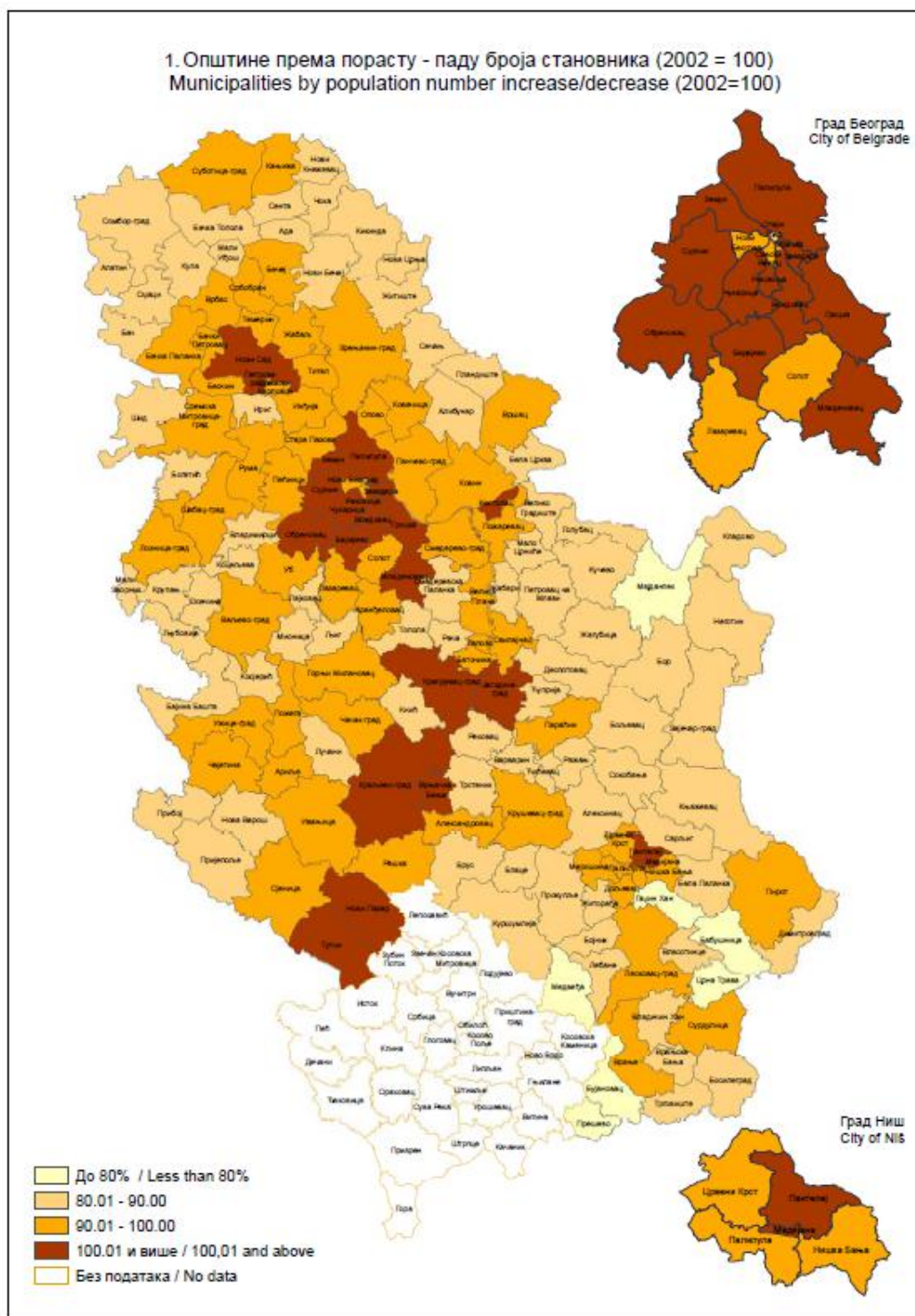
Табела 4. Популација деце према полу²⁰

	2015					
	Број становника			Структура, %		
	Укупно	Мушки	Женски	Укупно	Мушки	Женски
Становништво по већим старосним групама и полу						
РЕПУБЛИКА СРБИЈА						
0-14 година	1.022.008	526.003	496.005	14,40	15,22	13,63
Извор: Републички завод за статистику Србије						

¹⁹ Извор - Републички завод за статистику Србије- <http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>²⁰Ибид.

Слика 3. Раст/пад становништва по општинама²¹

²¹ Извор: Републички завод за статистику Србије –Брошура коју је објавио РЗСРС: „Извештај о попису становништва 2011. године”

Србија се суочава с истим падом становништва као многе европске земље. Стопа смртности је већа од стопе наталитета, тако да број становника опада. Ипак, постоје неке општине (приказане у тамнијим нијансама браон горе) у којима се јавља пораст популације, због унутрашњих миграција. Врло је вероватно да ће ове општине искусити значајнији недостатак ЕЦЕЦ и предшколских установа.

Етничка разноврсност

Табела 5. Становништво по етничкој припадности у Србији²²

Ethnic group	census 1948		census 1953		census 1961		census 1971		census 1981		census 1991		census 2002 ^[12]		census 2011	
	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%
Serbs	4,651,819	80.2	4,963,070	80.4	5,477,670	82.0	5,788,547	80.4	5,972,661	77.3	6,616,917	80.3	6,212,838	82.9	5,988,150	83.3
Hungarians	433,618	7.5	441,748	7.2	449,377	6.7	430,145	6.0	390,321	5.0	337,479	4.5	293,299	3.9	253,899	3.5
Roma	40,951	0.7	46,896	0.8	6,624	0.1	35,301	0.5	76,833	1.0	90,853	1.2	108,193	1.4	147,604	2.1
Muslims	7,636	0.1	74,840	1.2	85,441	1.3	127,973	1.8	156,604	2.0	176,401	2.3	19,503	0.3	22,301	0.3
Bosniaks													136,087	1.8	145,278	2.0
Croats	164,574	2.8	167,045	2.7	189,158	2.8	176,649	2.5	140,650	1.8	97,344	1.2	70,602	0.9	57,900	0.8
Slovaks	73,138	1.3	75,006	1.2	77,816	1.2	76,707	1.1	73,170	0.9	65,363	0.9	59,021	0.8	52,750	0.7
Albanians	33,769	0.6	40,954	0.7	53,167	0.8	68,593	1.0	76,296	1.0	74,303	1.0	61,647	0.8	5,809	0.08
Montenegriins	46,810	0.8	54,718	0.9	67,165	1.0	93,705	1.3	120,438	1.6	117,761	1.6	69,049	0.9	38,527	0.5
Vlachs	93,440	1.6	28,047	0.5	1,367	0.0	14,719	0.2	25,592	0.3	15,675	0.2	40,054	0.5	35,330	0.5
Romanians	63,112	1.1	59,689	1.0	59,492	0.9	57,399	0.8	53,676	0.7	37,818	0.5	34,576	0.5	29,332	0.4
Yugoslavs					14,873	0.2	122,904	1.7	439,265	5.7	312,595	4.1	80,721	1.1	23,303	0.3
Macedonians	17,391	0.3	26,302	0.4	35,146	0.5	41,627	0.6	47,930	0.6	44,028	0.6	25,847	0.3	22,755	0.3
Bulgarians	59,395	1.0	60,146	1.0	58,243	0.9	53,536	0.7	33,294	0.4	26,416	0.3	20,497	0.3	18,543	0.3
Others ^[13] /unspecified	114,493	2.0	132,549	2.1	102,700	1.5	115,093	1.6	122,506	1.6	97,953	1.3	266,067	3.5	368,136	5.1
Total	5,936,223		6,171,010		6,678,239		7,202,898		7,729,236		8,010,906		7,498,001		7,186,862	

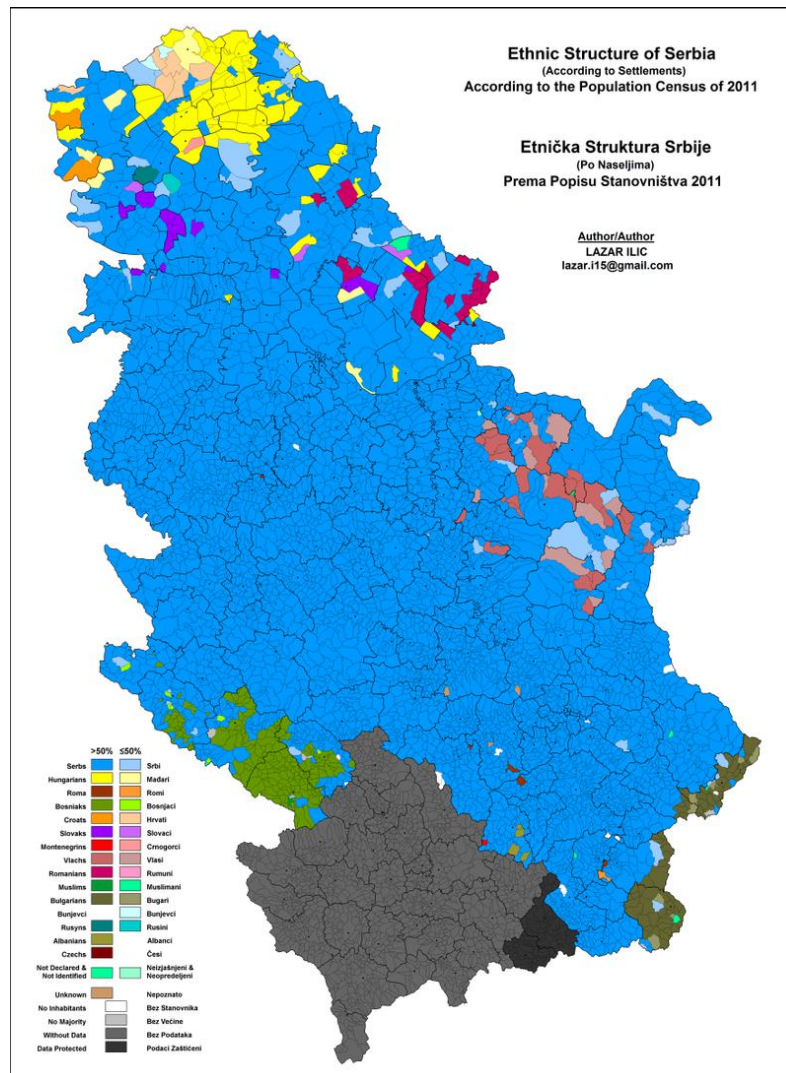
Србија је дом многих различитих етничких група. Према попису из 2011. године, Срби су најбројнија етничка група у земљи и чине 83,3% становништва. Мађари су највећа етничка мањина у Србији, концентрисана углавном на северу Војводине и представљају 3,5% становништва земље (13% у Војводини). Роми чине 2% од укупног становништва, али незваничне процене говоре да је њихов стварни број два или три пута већи. Бошњаци су трећа по величини етничка мањина и углавном насељавају Рашку област у југозападном делу земље. Друге мањинске групе су Хрвати (0,9%), Словаци (0,8%), Албанци, Црногорци (0,5%), Румуни (0,4%), Македонци (0,3%) и Бугари (0,3%). Кинези и Арапи, су једине две значајне имигрантске мањине.²³

Слика 4. Мапа етничке структуре Србије²⁴

²² Извор: WikiMedia - али је све податке дао Републички завод за статистику Србије и чланак су написали представници Владе Србије. Узето из чланка у оквиру WikiProject Serbia, који је заједнички напор да се побољша покривеност Србије у Википедији.

²³ Ибид.

²⁴ Извор: WikiMedia –али је све податке дао Републички завод за статистику Србије и чланак су написали представници Владе Србије. Узето из чланка у оквиру WikiProject Serbia, који је заједнички напор да се побољша покривеност Србије у Википедији.

Верска разноликост

Србија је верски разнолика земља, са православном већином, и католичком и муслиманском мањином, међу осталим мањим вероисповестима. Православни хришћани броје 6.079.396 или 84,5% становништва земље. Српска православна црква је највећа и традиционална црква земље, чији су припадници претежно Срби. Друге православне заједнице у Србији су Црногорска, Румунска, Влашка, Македонска и Бугарска.

У Србији има 356.957 католика, око 5% становништва, углавном у Војводини, посебно њеном северном делу, где живи већина Мађара и Хрвата, као и Словенци и Чеси. Протестанти чине око 1% становништва земље, пре свега међу Словацима у Војводини, као и међу реформским Мађарима.

Муслимани, са 222.282 или 3% становништва, чине трећу највећу верску групу. Ислам има историјски јаке следбенике у јужним регионима Србије, пре свега у јужној Рашкој. Бошњаци су највећа Исламска заједница у Србији; процене су да су око трећине Рома у земљи муслимани. Атеисти су бројали 80.053 или 1,1% становништва и додатних 4.070 су агностици.²⁵

²⁵ Извор : WikiMedia —чланак су написали представници Владе Србије. Узето из чланка у оквиру WikiProject Serbia, који је заједнички напор да се побољша покривеност Србије у Википедији.

Матерњи језик

Званични језик је српски, који је матерњи језик 6.330.919 људи или 88% становништва. Признати мањински језици су: мађарски (матерњи за 243.146 људи или 3,4% становништва), словачки, албански, румунски, бугарски и русински, као и босански и хрватски који су потпуно узајамно разумљиви са српским језиком. Сви ови језици су у службеној употреби у општинама и градовима у којима више од 15% становништва чине националне мањине. У Војводини, покрајинска администрација користи, поред српског, пет других језика (мађарски, словачки, хрватски, румунски и русински).²⁶

Образовање

У Србији се 127,000 особа (старијих од 10 година) сматра неписменим, од чега су 82% жене. Највећи проценат чини старије становништво: 70% неписмених је старије од 65 година. Овај број се значајно смањује—у последњој деценији се преполовио.²⁷

Табела 6. Преглед квалификације радно способног становништва

	2015	
	РЕПУБЛИКА СРБИЈА	
	Укупно у хиљадама)	Укупни проценат
Укупно (15+ година)	6.059,9	100,0%
Без образовања и основна школа	1.851,6	30,6%
Средње образовање	3.120,6	51,5%
Високо образовање	1.087,7	17,9%

Табела испод показује мали проценат деце предшколског узраста која похађају вртиће и предшколске установе.

Табела 7. Број деце предшколског узраста упоређен са децом која похађају вртиће и предшколске установе

	Укупно	2-3 године	3-4 године	4-5 година	5-5,5 година	5,5-6,5 година	6,5-7,5 година
2015	462.502						
	199.790	24.384	32.541	35.563	23.511	59.731	4.728
	43,19%						

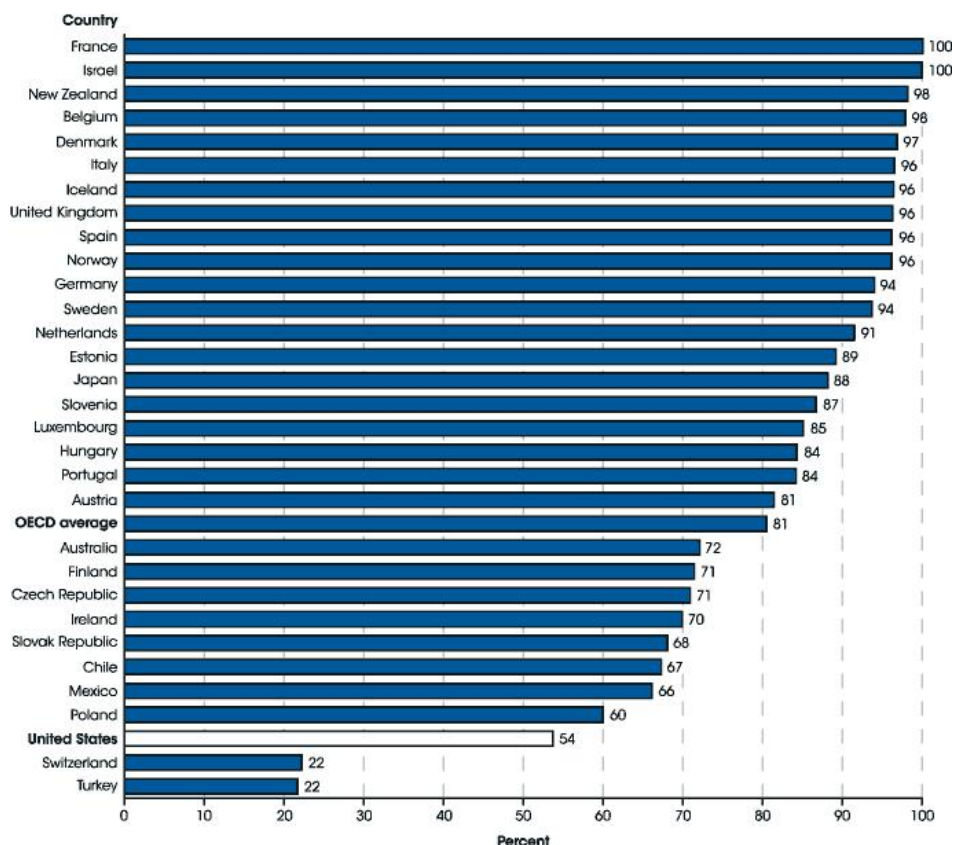
За потребе поређења, прилажемо преглед уписа у земљама ОЕЦД:

Табела 8. Упис у вртиће у земљама ОЕЦД²⁸

²⁶Ибид.

²⁷ Извор - Републички завод за статистику Србије- <http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>

²⁸ Извор: http://nces.ed.gov/programs/coe/indicator_cfa.asp последњи пут прегледан 11/10/2016

Важно је напоменути да је око 80% ромске популације потпуно или функционално неписмено. Највећи број неписмених и необразованих је у групи Ромкиња. Попис је обезбедио информације о следећем образовном нивоу ромске популације у Србији: 61,9% нема завршену основну школу, 29% је завршило само основну школу, 7,8% је завршило средњу школу, а само 0,3% је високо образовано. Просечна дужина школовања Рома - мушкараца и жена је 5,5 година.

Тешко је проценити број ромске деце која се никад нису уписала у школу, и колико је деце напустили школу. Према различитим изворима, једино је поуздано да је тај број значајан: истраживања су показала да 38% ромске деце која не похађају обавезни предшколски програм - 38% и 26% ромске деце не похађа основну школу.²⁹ 73% од уписане ромске деце напусти основну школу. Разлози за напуштање школе су многи, укључујући финансијску ситуацију породице, недовољно прилагођавање образовних институција и висок степен дискриминације ромске деце.³⁰

Брачно стње и старост првог детета

Нешто више од 53% од укупног становништва изнад 15 година старости су у браку. Просечна старост прве удаје је 30 година, а прве женидбе је 33 године.

Вреди знати да је ова статистика изгледа другачије када ставимо под лупу становништво које живи у сиромашнијим условима и у неким етничким групама. На пример, у просеку у Србији 5% женских тинејџера постају тинејџерске мајке, али тај проценат је близу 50% када погледамо ромску популацију.

Величина домаћинства

²⁹ Извор: <http://www.care.org/country/serbia>, извештај NHSC из 2011.

³⁰ Извор: <http://www.eknfak.ni.ac.rs/dl/FINALLY/Nacionalni-izvestaj-Srbija.pdf> - Grundtvig EU пројекти, последњи пут прегледан 10/10/2016.

У Србији има 2.487.886 домаћинстава, 61% у градским насељима, и 39% у приградским и „другим“³¹ насељима.

Табела 9. Домаћинства према броју чланова³²

	Укупно	1 члан	2 члана	3 члана	4 члана	5 чланова	6 или више чланова						
РЕПУБЛИКА СРБИЈА													
Укупно													
Укупно домаћинства	2.487.886	555.467	22,33%	638.091	25,65%	476.642	19,16%	454.127	18,25%	197.506	7,94%	166.053	6,67%
Градска насеља													
Укупно домаћинства	1.533.866	350.052	22,82%	396.450	25,85%	318.151	20,74%	295.790	19,28%	105.726	6,89%	67.697	4,41%
Друга насеља													
Укупно домаћинства	954.020	205.415	21,53%	241.641	25,33%	158.491	16,61%	158.337	16,60%	91.780	9,62%	98.356	10,31%
Извор: Републички завод за статистику Србије													

Важно је напоменути да око 5% домаћинстава чине заједнице две или три породице које живе заједно, и овај је проценат већи у сеоским и другим срединама - скоро 8,5%.

Привреда

Општи преглед

Србија се сматра растућом тржишном економијом. номинални БДП Србије у 2015. је званично процењен на 36,56 милијарди или 5.102 долара по глави становника³³. Економијом доминирају услуге, као што су трговина и туризам, што чини 60,3% БДП, затим индустрија са 31,8% БДП, и пољопривредаса 7,9% БДП³⁴. Званична валута у Србији је српски динар, а централна банка је Народна банка Србије. Београдска берза је једина берза у земљи.

Привреда је погођена светском економском кризом. После осам година економског раста (просек од 4,45% годишње - али након јаке рецесије привреде током 1990-их), Србија је поново ушла у економску депресију у 2009. години са негативним растом од -3%, а у 2012. години са -1,5 %. Јавни дуг је удвостручен у 4 године: од нивоа пре кризе од 29,2% на 63,8% БДП³⁵.

Запосленост

Незапослено је 9,1% (од чега је 14,5% с нижим образовањем, 64,5% са средњим и 21% с високим) радно способног становништва (старости 15+).³⁶

Али, постоји и велики број „неактивног становништва“, како се називају „све особе старости 15 и више година које се не класификују као запослене и незапослене. Неактивно становништво обухвата студенте, пензионере, домаћице, као и лица која не обављају никакав посао у референтној седмици, не траже посао активно или нису била доступна да

31 Републички завод за статистику Србије је применио такозване административно-правне критеријуме. Градска насеља су одређена критеријумима аката локалних самоуправа, преостала насеља су дефинисана као „остала“.

32 Извор: Републички завод за статистику Србије- <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>

33 „Извештај за одабране земље и теме“. ММФ. Преузето 10/10/2016

34 Извор: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ri.html> последњи пут прегледан он 10/10/2016

35 Извор: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=7161> последњи пут прегледан он 10/10/2016

36 Извор: Републички завод за статистику Србије- <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>

почну да раде у року од две недеље након референтне седмице.³⁷ Укључујући ове групе стопа незапослености у Србији повећана је у првом кварталу 2016. на 19%. Од укупног становништва старијег од 15 година 18,5% мушкараца и 19,6% жена је незапослено³⁸. Стопа незапослености је највиша у региону Београда.

Важно је напоменути да је само 51% од 74,9% Рома узраста способног за рад запослено.³⁹ Број незапослених жена међу Ромима је четири пута већи од броја незапослених мушкараца.⁴⁰

Средства за живот становништва и домаћинства

Табела 10. Становништво према средствима за живот⁴¹

	Укупно	Наднице или други приходи који произилазе из рада	Пензије	Приход од имовине	Социјална давања	Стипендије за ученике/студенте, студентски кредити	Зајам/штедња	Надокнада за незапосленост	Изддржавано лице
РЕПУБЛИКА СРБИЈА									
Укупно	7.186.862	30,08%	22,68%	1,55%	1,98%			0,54%	38,79%
Мушк.	3.499.176	35,83%	20,02%	2,03%	1,81%			0,67%	33,77%
Жене	3.687.686	24,63%	25,22%	1,09%	2,14%			0,42%	43,55%
Градска насеља									
Укупно	4.271.872	32,39%	22,70%	0,67%	1,66%			0,62%	37,87%
Мушк.	2.039.105	36,33%	19,53%	0,84%	1,51%			0,75%	35,57%
Жене	2.232.767	28,80%	25,59%	0,52%	1,81%			0,51%	39,97%
Приградска насеља									
Укупно	2.914.990	26,70%	22,67%	2,84%	2,43%			0,41%	40,14%
Мушк.	1.460.071	35,12%	20,70%	3,70%	2,22%			0,55%	31,27%
Жене	1.454.919	18,24%	24,65%	1,98%	2,64%			0,28%	49,04%

Извор: Републички завод за статистику Србије

Оно што се може приметити на табели је веома висок проценат издржаваних особа. Сетимо се да деца чине око 15% укупног становништва⁴². Стопа издржаваних особа је значајно већа за жене, достиже скоро 50% за жене у сеоским и „другим“ областима⁴³.

Појединци и читаве ромске породице су ангажовани у прикупљању секундарних сировина, око 6% Рома зарађују за живот сакупљањем секундарних сировина.⁴⁴ Истраживање Демократског удружења Рома у Београду⁴⁵ регистровало је да се око 2.300 породица са 10.000 чланова бави пословима рециклаже. Предност рециклаже је очигледна и за животну средину и друштво,

37Ибид.

38Ибид.

39 Извор: <http://documents.worldbank.org/curated/en/855151468102865205/Poverty-social-exclusion-and-ethnicity-in-Serbia-and-Montenegro-the-case-of-the-Roma> - (Bodewig & Sethi извештај из 2005)

40 Извор: <http://www.rs.undp.org/content/serbia/en/home/library/mdg.html> - MDG Оквир мониторинга за Србију (2006) Извештај

41 Извор: Републички завод за статистику Србије- <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx>

42Ибид.

43Ибид.

44 Извор: <http://www.rs.undp.org/content/serbia/en/home/library/mdg.html> - MDG Оквир мониторинга за Србију (2006) Извештај

45 Извор: <http://www.eknfak.ni.ac.rs/dl/FINALLY/Nacionalni-izvestaj-Srbija.pdf> - Gruntdivig EU projects, последњи пут прегледан 10/10/2016.

међутим, активности Рома се тренутно спроводе на несигуран, незваничан и неорганизован начин.⁴⁶

Сиромаштво и рањивост

У Србији 628.000 људи живи у апсолутном сиромаштву, што значи да 8,9% људи не може да себи приушти храну у складу са нутритивним стандардима дефинисаним за Србију. Истраживање прихода и животног стандарда показало је да је у 2013. години у Србији у ризику од сиромаштва 24,6% становништва, скоро 1,8 милиона људи, што је највиша стопа међу свим европским земљама на које се односи ова анкета (државе чланице ЕУ, Швајцарска, Норвешка, Исланд и Србија).⁴⁷

Идентификација и анализа кључних актера

Консултације о Пројекту ЕЦЕЦ треба да обухвате представнике следећих кључних актера:

На националном нивоу:

- Сва релевантна министарства и владине агенције, МПНТР али и другатела која могу утицати и допринети пројекту, укључујући и Министарство за државну управу и локалну самоуправу, Министарство здравља, Министарство рада, запошљавања, бораких и социјалних питања, Министарство омладине и спорта, итд.
- Националне и међународне НВО које тренутно раде или могу да раде у областима ЕЦЕЦ. Постоји доста НВО регистрованих у различитим областима које могу допринети пројекту, укључујући и УНИЦЕФ, фондација Новак Ђоковић, итд.
- Професионална удружења, женске групе, етничка удружења Рома итд.
- Приватни сектор: предшколске установе, школе, предузећа, корпорације, медији, Привредна комора, итд.
- Удружења родитеља и младих у општинама, ако постоје.

На регионалном и локалном нивоу исте релевантне регионалне или локалне групе треба да буду укључене у мрежу, укључујући запослене у ЕЦЕЦ програму на овом нивоу, локалне самоуправе, администратори школа и наставници, ЕЦЕЦ услуге, здравствени радници, васпитачи, бабице, родитељи-едукатори, итд.

7. УТИЦАЈИ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ И ДРУШТВО

46 Извор: <http://www.eknfak.ni.ac.rs/dl/FINALLY/Nacionalni-izvestaj-Srbija.pdf> - Grunttdvig EU projects, последњи пут прегледан 10/10/2016

47 Извор: Межа против сиромаштва - Србија (EAPN) <http://www.eapn.eu/> "Household Budget Survey" последњи пут прегледан 10/10/2016

Идентификација утицаја и процес процене активности предвиђених Пројектом, као што је приказано у наредним поглављима, ће се вршити према реперима идентификованим у овом документу. Они имају за циљ да идентификује сваку осетљиву област животне средине, вредност/осетљивост ресурса и прималаца и предложене акције/активности које могу значајно утицати на еколошке или друштвено-економске услове у било којој фази пројекта. Представљена процена животне средине покрива све пројектне активности које ће бити предузете током наредних фаза: рушење, реконструкција, санација или изградње и функционисање ЕЦЕЦ објекта који се реализује у оквиру пројекта. У циљу процене утицаја активности користе се следећи критеријуми за процену: тип утицаја, повратност, географски опсег, величина, трајање утицаја, вероватноћа појаве, мере/локације на којој се јавља утицај и време настанка. У процени нивоа утицаја који би акција/активност пројекта изазвали, два кључна критеријума су разматрана: Последице/Значај: резултирајући утицај (позитиван или негативан) интеракције неке активности са правним, физичким и/или друштвено-економским окружењем (категоризација приказана у Табела 2 испод) и вероватноћа да ће доћи до утицаја (категоризација представљена у Табела 3).

Категорија последице	Дефиниција
Значајна	Највеће, биће предложене алтернативе кроз управљање ризиком од опасности за животну средину
Велика	Те[ке, биће предложене алтернативе/избегавања кроз управљање ризиком од опасности за животну средину
Средња	Мање те[ке, биће предложене мере за умањење утицаја
Мања	Мање те[ке, биће предложене мере за умањење утицаја
Занемарива	Мање те[ке. Биће припремљене мере за умањење и побољшање уколико је могуће
Нема	Нема утицаја, биће припремљене мере за побољшање уколико је могуће
Позитивна	Позитивни утицај

Табела11.Процена утицаја – Последице

Категорија вероватноће	Дефиниција
Извесна	Активност ће се десити у нормалним условима рада
Врло вероватна	Активност ће се врло вероватно десити у нормалним условима рада.
Вероватна	Активност ће се вероватно десити у неком тренутку нормалних услова рада
Мало вероватна	Активност није вероватна, али се може десити у неком тренутку нормалних услова рада
Скоро да није вероватна	Активност није вероватна у нормалним условима рада, али може се десити у изузетним околностима.

Табела12.Процена утицаја – Вероватноћа

Наведене критеријуми би требало да се користе током процене утицаја на животну средину и друштвооних активности које треба да се реализује у оквиру компоненте 1 Пројекта за сваки појединачни објекат/оперативно место. Образац за процену утицаја на животну средину је представљен у Анексу 1, док су обрасциплана за ублажавање утицаја на животну средину и плана за надгледања представљени у Прилогу 2 и Прилогу 3. Током реализације пројекта, редовно праћење би требало да се врши како би се проверила примена БЗР и мера за ублажавање утицаја на животну средину предложених у оквиру појединачних планова за управљање животном средином за специфичну локацију (ЕМП). Образац извештаја са обиласка локације дат је у Анексу 4.

Друштвени утицаји

Грађевински радови се само могу очекивати у реализацији Компоненте 1. Грађевински радови у оквиру пројекта могу укључивати нову изградњу ЕЦЕЦ објеката, реновирање, проширења, реновирања или преиначење постојећих ЕЦЕЦ објеката. С обзиром да се пројекат састоји од више под-пројеката, мера, обим и локација грађевинских радова који нису познати у овој фази, као и потреба за и обим пресељења, откуп земљишта и његовог друштвеног утицаја у смислу куповине земљишта и пресељења такође остаје непознат. У таквим случајевима, у складу са политиком Светске банке о невољном расељавању ОП 4.12, неопходна је израда Политичког оквира расељавања (ОПП) специфичног за Пројекат. Документ је припремљен на нивоу Пројекта и њиме ће се водити свака могућа, будућа активност расељавања изазвана Пројектом.

Процена утицаја на друштво је установила да је стварна вероватноћа невољног расељавања насталог у току реализације Пројекта постојећа, али минимална због природе Пројекта и врсте планираних радова (углавном реконструкцију постојећих предшколских установа и вртића итд). Очекује се да су објекти и земљиште на коме ће се радови одвијати углавном јавни и државни. Без обзира на процену, ако било какво принудно пресељење буде потребно, под било којом компонентом Пројекта, биће регулисано принципима и правилима представљеним у овом ОУЖСДД и релевантним ОПП.

Потенцијални утицаји у вези са реализацијом Пројекта, уколико се догоде, би највероватније били губитак земљишта, губитак имовине и губитак приступа средствима. Међутим, скрининг појединачних локација ће се одржати по представљеном Контролном списку за социјални скрининг и делом ОПП као главним документом за управљање ризиком за невољно расељавање. Ако скрининг локације покаже да ће грађевински радови довести до губитка имовине и приступа средствима, биће припремљени адекватни алати за пресељење виду АПП/САПП у складу са кључним принципима дефинисаним у ОПП.

Поред физичког и економског померање током грађевинских радова, могу наступити разни други друштвени утицаји. С обзиром да су деца велика већина корисника садашњих и будућих функција објеката, направљене су посебне мере ублажавања и приказане у Плану ублажавања утицаја на друштво.

8. ПЛАН ЗА УМАЊЕЊЕ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ И ДРУШТВО

Могући утицај на животну средину	Обим утицаја	Предложене мере ублажавања утицаја	Одговорност
Активност: Радови на изради пројекта			
Могући неповољни утицаји на животну средину, здравље и безбедност због лошег пројекта и планирања	Локални/ краткорочни/није вероватно да ће се десити/ велики значај	• <u>Релевантне дозволе</u> морају се добити пре било каквих грађевинских радова (информације о локацији, Локацијској дозволи (укључујући и извод из катастра подземних инсталација издаје Републички геодетски завод, Одељење за катастар непокретности); Локацијска дозвола и пројектна документација за заштиту од пожара (издаје Министарство унутрашњих послова, Одељење за ванредне ситуације) и дозвола за Управљање водом, нарочито ако се нови објекат налази у непосредној близини корита, (издаје јавно предузеће „Србијаводе“), грађевинскадозвола и употребна дозвола за пројекте изградње нових објеката и реконструкције постојећих; • Поред решавања захтева за Плана за ублажавање утицаја, следећи додатни документи ће се производити током фазе пројектовања: • <u>План организације градилишта</u>: да обухвате животну средину, здравље и безбедносне мере заштите које задовољавају законске услове (укључујући мере дефинисане у овом ЕМП), посебно узимајући у обзир путеве који би требало да умањештетне	• Пројектанти / Архитекте

		последнице по околне заједнице и природне ресурсе. • <u>План управљања земљишта</u> са мерама које треба предузети да се смање утицаји ветра и ерозије воде на залихе, мерама за умањивање губитка плодности површинског слоја земље, роковима, тешким путевима и депонијама; • <u>План за управљање отпадом и отпадним водама</u>. Сви грађевински отпадни материјали, укључујући бурад, дрвну грађу, песак и шљунак, џакови од цемента итд. морају се одложити одговарајући начин. Ако не могу да се врате за кауцију, ове материјале треба одвести на одобрене депоније за нешкодљиво уклањање. План треба да обухвати све аспекте управљања отпадом, укључујући и примену стандарда праксе, као што су смањење, поновна употреба и рециклирање. Он би требало да одреди коначне трасе одлагања за сав отпад и поштује националне прописе и процедуре најбоље праксе о управљању отпадом. План ће минимално садржати детаље привременог складиштења отпада, пренос отпада и предtretман пре коначног одлагања или рециклирања. Морају се користити лиценцирани/одобрени објекти за одлагање чврстог и течног отпада и пратити се дужност бриге и ланца чувања за сав отпад који напушта градилиште.	
Неадекватна примена ПУЗЖС због слабе	Локални/ краткорочни/ вероватно ће се	• ПУЗЖС треба да постане интегрални део понуде и уговора. Обавеза је	• Извођач - Понуђач • Контролор

повезаности ПУЗЖСс другим документима уговора	десити/ велики значај	Извођача да урачуна примену мера умањења утицаја на животну средину у своје укупне трошкове. Од Извођача се тражи да поднесе кратку изјаву која потврђује да су трошкови ПУЗЖС укључени у цену понуде;	
Активност: Грађевински радови - опште одредбе			
Могући неповољни утицаји на животну средину, здравље и безбедност због непостојања или непоштовања релевантних процедура	Локални/ краткорочни/вероватно ће се десити/ велики значај	Контролор ће морати да потврди да је Извођач припремио следеће документе: • <u>План управљања отпадним водама</u> за пружање санитарних тоалета и правилно прикупљање и одлагање канализације да спречи загађење водотока током извођења грађевинских радова; • <u>План управљања уљем и складиштење горива</u>. План Извођача треба да покрије све процедуре за складиштење, транспорт и коришћење уља и горива, пуњење машина и процедура за смањење ризика од контаминације тла и воде. Сва уља и горива ће морати да се чувају у дуплим резервоарима са 110% капацитета и све што се прелије треба очистити одмах. Возила за пуњење резервоара ће носити сет за прикупљање просутог горива, како би се просуто гориво очистило што је пре могуће. • <u>План за хитан одговор</u>. План Извођача треба да садржи процедуре за реаговање у ванредним ситуацијама у случају несрећа или већих инцидената, како би се заштитили људи, имовина и природни ресурси. Треба да буду наведени детаљи опреме за одговор на просипања, која ће бити обезбеђена на	• Извођач - Понуђач • Контролор

		градилишту. • <u>План за смањење буке</u> - сва опрема је лиценцирана и одобрена у складу са стандардима ЕУ. Ово важи за све машине, возила и градилишта где бука и вибрације могу да утичу подложне примаоце. Извођач ће бити одговоран да осигура да бука и вибрације не утичу на суседну заједницу, у складу са Законом о заштити од буке. • <u>План санације</u>: Санација градилишта и уклањање објеката извођача након успешног завршетка грађевинских активности. Ово укључује уклањање свих отпадних материјала, машина и контаминираних земљишта, ако га има. Извођач ће направити план за предају, уклањање свих возила и машина како би се осигурало да се неупотребљиве стварине оставе на градилишту, у складу са Законом о управљању отпадом и Законом о заштити животне средине. • <u>План решавања жалби</u>: детаљно описан начин на који локално становништво и друга лица погођена пројектом могу да поднесу жалбе које проистичу из процеса санације и како ће се оне решавати (на пример, кроз дијалоге, консултације, итд); • <u>План за здравље и безбедност</u>: Извођач ће морати да идентификује потенцијалне опасности и предложи одговарајуће мере за ублажавање, укључујући, одредбе за хитне одговоре. Овај план ће осигурати	
--	--	---	--

		најмање следеће: - безбедно радно окружење и безбедносне мере и заштитну опрему за све раднике, укључујући заштиту за руке, главу, очи и уши и заштитну обућу. - прва помоћна градилишту и запослена особа обучена за пружање прве помоћи, у складу са Законом о безбедности и здрављу на раду. - залихе питке воде, тоалета и воде за прање за раднике. - градилиште без дроге и алкохола. - Извођач је одговоран да провери да ли радници имају одговарајуће дозволе за руковање опремом. • Извођач је осигуран од незгода. • Извођач има квалификоване и искусне људе у тиму који ће бити одговорни за спровођење захтева за усаглашеност са прописима о заштити животне средине као што је наведено у ПУЖС;. • Извођач (и подизвођачи) ће поштовати законе Републике Србије и захтеве Зајмодавца.	
Активност: Рушење старих и обнова и/или изградња нових објеката			
Питања БЗР Могући неповољни	Локални/ краткорочни/извесно ће се	• током грађевинских радова потребно је да се обезбеде и	• Извођач - Понуђач • Контролор

утицајина здравље радника, корисника објектаи становнике у заједници због: • Локације објекта у градској зони • Могућа повреда људи и корисника објекта због радова у току • Неусаглашеност са сигурносним прописима локалне самоуправе • Неусаглашеност са сигурносним прописима локалне самоуправе	десити/ велики значај	одржавају одговарајуће траке упозорења и знаци око објекта током рушења и око градилишта; • За грађевинске раднике - потребна је примена законски прописаних здравствених и безбедносних мера: а) коришћење одговарајуће заштитне одеће и опреме (маске против прашине и влакна дрвета, као и сигурносни појасеви за рад на висини; б) да одржавају добар ниво личне хигијена; в) треба да се обезбедекомплети прве помоћи и медицинска служба на градилишту током радова; • Заштита пешака, општегстановништва и ученика– оградити простор и спречити приступ градилишту неовлашћеним особама; • Организовање 24-часовног надзораградилишта; • Околину објекта (двориште вртића) треба одржавати чистим, без отпада; • стари прозори и врата треба да буду привремено смештени у простор који онемогућаваприступ неовлашћеним лицима; • активности рушења треба да се спроводе ван нормалног радног времена у објекту; • што је више могуће одвојити радни простор од подручја рушења и заузетих делова објекта помоћу физичке баријере; • Ограничити пешачки саобраћај између радног простора и и заузетих делова објекта; • Градилиште треба да буде осветљено током ноћи; • Праћење смерница за безбедност	
--	------------------------------	--	--

		за складиштење, превоз и дистрибуцију опасних материја са циљем смањивања могућности за злоупотребу, изливање, и случајно излагање људи; • Моменталноуклањање сломљено прозорско стакло; • Редовно одржавање возила за смањивање могућности озбиљних несрећа изазваних кваром опреме или превременим кваром; • Коришћење етикета и налепница (спољни знаци на транспортним возилима).	
		• Поступак чишћења објекта неопходно је интензивирати како би се решио проблем веће количине прашине/земље од грађевинских радова и рушења; • Обавештење да су радови рушења у току треба поставити на улазу у објект; • Уколико је то могуће започети и завршити радове рушења током летњих месеци.	• Општинске службе (Комунални инспектор/Инспекција за заштиту животне средине) • Запослени у објекту
Производња отпада Могући неповољни утицаји на животну средину и здравље због непрописног управљања отпадом различитих токова отпада	Локални/ краткорочни/извесно ће се десити/ велики значај	• Припрема плана управљања отпадом за очекиване токове отпада током затварања постројења и изградње и његово одобравање, у року од 15 дана од дана покретања активности на локацији. Овај план мора бити прегледан и одобрен од стране Контролора. • Идентификовати опасни и безопасни отпад и раздвојити их на градилишту; • Већина отпада ће бити класификована у Поглављу 17 „Грађевински шут“ са шифром отпада 17 01 - Отпад из бетона, опеке, 17 09 04 - мешовити отпад	• Извођач - Понуђач • Контролор

		са градилишта, укључујући стакло од старих прозора и управљати у складу са националним законодавством о отпаду за инертни отпад (сепарација на лицу места, прикупљање и привремено складиштење, поновно коришћење, ако је могуће, превоз на коначно одлагање); • мале количине лепка, боје, амбалажног отпада од боје, лепка и растварача, алуминијумских профила, вијака и других грађевинских материјала могу се наћи након завршетка пројекта и њиме се управља у складу са националним прописима (прикупљање опасних материја, означити као опасан отпад и предати овлашћеном предузећу); • уговор са предузећем за сакупљање и превоз отпада треба да буде потписан за сакупљање и превоз отпада, укључујући старе прозоре и врата; • Материјали треба да буду покривени током превоза како би се избегло расипање отпада; • отворено спаљивање грађевинског отпада на локацији је забрањено.	
		• Стари прозори и врата треба да буду привремено ускладиштени у одвојену просторију на локацији, уколико то није могуће, изван објекта, покривени и обележени „не откривај“ до коначног одлагања.	• Руководиоци школе
Загађење воде Могући неповољни утицаји на животну средину, на подземне воде услед загађења тла од просутог материјала	Локални/ краткорочни/средњи значај/мала вероватноћа	• Могућ опасни отпад (моторна уља, горива за возила, мазива) мора бити одвојено сакупљан и овлашћено предузеће би требало да буде подизвођач за превоз и коначно одлагање опасног отпада;	• Извођач - Понуђач • Контролор

као што је гориво, моторно уље, мазиво и због неправилне демонтаже котлова и резервоара за гориво		Потребно је да демонтажу (резервоара за гориво, котлова) опреме обаве обучени радници како би се избегла потенцијална изливања горива на земљиште, што би загадило подземне воде.	
Загађење буком Грађевинске активности и саобраћај ће проузроковати буку и вибрације због машинерије и возила који се користе за превоз грађевинског материјала, радника и отпада произведеног у фазама рушења и градње	Локални/краткорочни/средњи значај/извесно ће се десити	- Опрема која се користи треба да буде опремљена одговарајућим уређајима за смањење буке; - Ниво буке не би требало да прелази националне граничне вредности (зависи од области заштите где се радови одвијају); - Грађевински радови не би требало да буду дозвољени током ноћи, радове на градилишту треба ограничити на период 7:00-19:00 сати; - Претерано бучна возила не би требало да раде све док се не предузму корективне мере.	- Извођач - Понуђач - Контролор - Локални комунални и инспектори заштите животне средине
Загађење ваздуха Активности рушења и градње ће произвести емисије из покретних извора (возила и грађевинске машине) и то CO ₂ , NO _x , PAH, SO ₂ и честица (PM ₁₀ , PM _{2.5}). Прашина у ваздуху ће се појавити због демонтаже опреме, ископавања, кретања возила и руковање материјалима, посебно на градилишту.	Локални/краткорочни/мали значај/ извесно ће се десити	- Употреба заштитних маски за раднике; - средства и грађевинске машине ће морати да се правилно одржавају и да буду у складу са одговарајућим стандардима емисије; - Спровођење редовног одржавања возила и грађевинских машина у циљу смањења цурења моторног уља, емисија и ширења загађења; - Терет на возилима мора да буде прекривен како би се спречила емисија прашине; - градилиште, транспортни путеви и локације за руковање материјалима треба да се прскају водом током сувих и ветровитих дана; - Грађевински материјал треба да се чува на одговарајућим покривеним местима како би се	- Извођач - Понуђач - Контролор - Локални комунални и инспектори заштите животне средине

		смањила производња прашине; - Отворено спаљивање отпаданеће бити дозвољено; - Ограничење брзине возила на локацији.	
Активност: Уклањање грађевинског материјала који садрже азбест			
Могући неповољни утицаји на здравље радника, корисника објекта, ученика и становнике због емисије влакана азбеста током уклањања азбестних плоча, њиховог превоза и коначног одлагања	Локални/ краткорочни/велики утицај на локацији објекта	- знаци с ознаком „УКЛАЊАЊЕ АЗБЕСТА - ЗАБРАЊЕН УЛАЗ" треба поставити на градилишту; - Ограничите приступ подручју уклањања људе који су директно укључени у уклањање азбеста, Контролора грађевине и општинске инспекторе; - Потребно је да се кровови објекта буду срушени током нерадних дана да би се смањио ризик по здравље корисника објекта; - Поставити баријерне траке и знаке упозорења у близини објекта; - Сви грађевински радници морају носити личну заштитну опрему (покривање целог тела укључујући главу, водоотпорну заштиту стопала и руку и заштиту за очи, маске за прашину са посебним ХЕПА филтером); - Одржавати добар ниво личне хигијене (простор за прање руку и лица треба да буде доступан и треба да се користи од стране сваког запосленог приликом напуштања радног простора, сва заштитна одећа и опрема треба да	- Извођач - Понуђач - Контролор

		раде на радном простору, обућа треба да се чува на грађевини до краја радова; • потребно је обезбедити комплете прве помоћи и медицинска служба на грађевини током грађевинских радова; • пушење, пиће или јело није дозвољено унутар грађевинског подручја; • Околину област треба одржавати чистом, без МСА отпада. МСА отпад (кровне плоче, бочни панели, цеви) треба да се прикупљају, пакују и моментално уклонесу градилишта.	
		• Ако је могуће, активности рушења почети и завршити током летњих месеци или за време одсуства корисника објекта и особља.	• и у објекту Запослен
Управљање МСА отпадом Могући неповољни утицаји на животну средину и здравље могу настати због непрописног руковања отпадом који садржи азбест	Локални/ краткорочни/ велики утицај	• Особе задужене за уклањање МСА кровних плоча, бочних панела и цеви треба да буду обучени о одговарајућим техникама за безбедно демотирања МСА како би се смањио ризик по здравље; • потребно је извршити идентификацију отпада - материјала који садрже азбест као опасног отпада; • МСА отпад треба да се класификује као опасан отпад под Поглављем 17 „Грађевински шут” са шифром отпада 17 06 05* - грађевински материјал који садржи азбест у складу са релевантним националним законодавством; • МСА отпад треба ставити у полиетиленске кесе или друге контејнере дебљине најмање 0,15 мм; • Штампане налепнице упозорења	

		морају да буду на спољашњој површини контејнера/цакас упозорењем да се ради о „азбестном отпаду“; • Ломљење МСА кровних плоча на мање комаде да би стале у контејнер/цак је забрањено; • С кровним плочама и/или бочним панелима и/или цевима треба поступати веома пажљиво и уклонити у једном комаду, да се не ломе, јер се током ломљења јављају азбестна влакна и прашина и представљају ризик по здравље; • Избегавајте привремено складиштење кровних плоча и/или бочних панела у оквиру објекта, али ако је потребно, треба применити мере предострожности - МСА отпад треба да се чувају у одређеном простору са траком упозорења да елиминише могући приступ или оштећења; • треба да буде потписан уговор са предузећем за сакупљање и превоз отпада са азбестом; • Након уклањања отпада са азбестом све површине у објекту треба да се обришувлажном крпом или усисају ХЕПА филтером; • Радници који обављају чишћење би требало да носе заштитну одећу као и они који обављају демонтажу кровних плоча, бочних панела или цеви; • потребно је потписати уговор са одговарајућом депонијом или другом службом за коначно одлагање кровних плоча, бочних панела и цеви који садрже азбест; • отпад који садржи азбест треба одлагати у посебном простору за одлагање ове врсте отпада	
--	--	--	--

		(одговорност релевантне депоније или друге изабранеслужбе) на изабраној депонији.	
Оперативна фаза пројекта			
Не очекују се ризици по животну средину. Позитиван утицај (више простора за кориснике објекта, нови простор за спорт, енергетска ефикасност и уштеда енергије, смањење емисије ГСГ) се очекује након изградње нових објеката.	Локални/ краткорочни/велики утицај на локацији објекта	- План заштите од пожара треба да буде припремљен заризик од пожара и изворепламена, као и мере које су потребне да се брзо ограничи ватра и развој дима. - План превентивног одржавања за редовно и превентивно одржавање треба да буде спреман да се обезбеди правилно функционисање свих компоненти инфраструктуре (канализационог система, система атмосферске воде, водовода, уређаја за грејање); - Процедура за вођење евиденције треба да буде успостављена како би се осигурало правилно складиштење све техничке документације; - Особље општине треба да организује кратку обуку о вођењу евиденције и архивирање за административно особље и особље за одржавање објекта.	Запослени у објекту.

Могући утицај на друштво	Обим утицаја	Предложене мере умањења утицаја	Одговорност
Активност: Радови на изради пројекта			
Невољни откуп земљишта	Локални/ велики значај/ вероватан	- Приликом одабира локација спроводиће се специфичан скрининг помоћу Контролног списка за скрининг размештања у пројектном Оквиру политике за расељавање, да се размотри и пажљиво процени да ли је откуп земљишта потребан и утврди тренутну употребу и функцију земљишта - Ако је скрининг позитиван, примењују се одредбе Оквира политике за расељавање и Акциони план пресељења специфичан за локацију или припремљен Скраћени Акциони план пресељења. - Откуп земљишта, расељавање и губитак приступа ресурсима ће се избећи или минимизирати; угроженим људимасе помаже да побољша, или бар поврати своје изворе прихода и животни стандард - У случају да невољни откуп земљишта не може да се избегне, позвати се на пројектни Оквир политике за расељавање за компензацију и повраћај живота	- ЈСП/МПНТР - Пројектант / Архитекта
Губитак имовине и приступа имовини	Локални/велики значај/вероватан	- Приликом одабира локација спроводиће се специфичан скрининг помоћу Контролног списка за скрининг размештања у пројектном Оквиру политике за расељавање, да се размотри и пажљиво процени да ли је откуп земљишта потребан и утврди тренутну употребу и функцију имовине и приступа имовини; - Ако скрининг локације показује да	ЈСП/МПНТР

		ће грађевински радови довести до губитка имовине и приступа имовини, примењују се одредбе Оквира политике за расељавање и Акциони план пресељења специфичан за локацију или припремљен Скраћени Акциони план пресељења • Препознати и решавати све економске и друштвене утицаје узроковане откупом земљишта или губитком приступа природним ресурсима, укључујући и оне које се тичу људи који можда немају пуна законска права на имовину или ресурсе које користе или заузимају. • Обновити или заменити јавну инфраструктуру и комуналне услуга које супртрпеле негативни утицај	
--	--	--	--

Влада остварује права на сопствену заузету школу, предшколску установу и вртић (као пример, али не ограничавајући се на уклањање објеката или средстава која доносе доходак, као што су дрвеће или усеви, измештање неформалних станара)	Локални/велики значај/вероватан	- Приликом одабира локација спроводиће се специфичан скрининг помоћу Контролног списка за скрининг размештања, да се размотри и пажљиво процени тренутна употреба објекта у власништву државе; - Скрининг ће одредити да ли су објекту особа са или без наслова, укључујући сквотере - Ако скрининг локације показује да ће грађевински радови довести до губитка имовине и приступа имовини, примењују се одредбе Оквира политике за расељавање и Акциони план пресељења специфичан за локацију или припремљен Скраћени Акциони план пресељења	ЈСП/МПНТР
Влада остварује права на сопствено власништво (да изгради нови објекат) које се тренутно користи неформално	Локални/велики значај/вероватан	- Приликом одабира локација спроводиће се специфичан скрининг помоћу Контролног списка за скрининг размештања, да се размотри и пажљиво процени тренутна употреба објекта у власништву државе; - Скрининг ће одредити да ли су објекту особа са или без наслова, укључујући сквотере - Ако скрининг локације показује да ће грађевински радови довести до губитка имовине и приступа имовини, примењују се одредбе Оквира политике за расељавање и Акциони план пресељења специфичан за локацију или припремљен Скраћени Акциони план пресељења	ЈСП/МПНТР
Избор локације	Локални/велики значај/вероватан	Припремити план ангажовања заједнице да би погођена заједница и постојећи корисници објекта били информисани и	ЈСП/МПНТР

		укључени у предложене физичке промене и хоће ли земљиште бити потребно за реализацију појединих градилишта у оквиру пројекта Физичка природа интервенције означава трајан утицај на природу ЕЦЕЦ објеката у заједницама. Због овог високог потенцијала за утицај, користиће се приступ партиципативног планирања на избор нових градилишта за ЕЦЕЦ објекте, и пројекат реконструкције и санације постојећих објеката. Консултације са релевантним кључним актерима, укључујући и родитеље, наставнике, пружаоце здравствених услуга, итд. ће бити организован у критичним тачкама у току планирања под-пројекта/објекта.	
--	--	---	--

Активност: Фаза грађевинских радова рушење/градња/реновирање			
ОПЦИЈА 1: СЛУЧАЈ ВЕЋИХ РУШЕЊА/САНАЦИЈЕ КОЈА ОБУХВАТА ЧИТАВЕ ЗГРАДЕ КОЈЕ ЗНАЧАЈНО РЕМЕТИ ФУНКЦИЈУ ОВОГ ОБЈЕКТА, ОБРАЗОВАЊЕ И ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ ПРЕДВИЂЕНЕ ТРЕНУТНОМ УПОТРЕБОМ ОБЈЕКТА ИЗАЗИВАЈУЋИ НЕПРИЈАТНОСТИ, ОМЕТАЊЕ ГОВОРА, СМАЊЕНОЧИНАК, УКЉУЧУЈУЋИ СТРЕС ЗБОГ БУКЕ, ПОРЕМЕЋАЈ СНА (БУКА, ВИБРАЦИЈА, РУШЕЊЕ)			
Премештање у друге објекте	Локални/краткорочни/велики значај/вероватан	- Положај објекта ће бити погодан за сврху и биће одговарајући. Осим тога, објекат ће бити опремљен на начин да омогући наставак свих школских активности - Прибавити потребне сагласности од надлежних органа за употребу алтернативних објеката - Благовремено консултовање са родитељима и предлог алтернативних објеката; омогућити родитељима да изнесу своје забринутости - Ако алтернативни објекти нису доступни или су доступни, али им је тешко приступити у погледу вожње или слично, редослед и распоред грађевинских радова ће бити направљен (нпр. одговарајући програм радова да се смање негативни утицаји у смислу буке, прашине, вибрација, рад тешке механизације). - Овај редослед ће бити посебно важан уколико се санација одвија у вртићима. Ту ће бити ограничено радно време у току дневног одмора деце, како им се не би пореметио сан - Привремене баријере ће бити постављене и/или заштитоможе бити подигнута око бучне опреме	- Извођач - Запослени у објекту - МПНТР
Привремени прилив деце у друге објекте	Краткорочни/мањи значај/вероватан	- Проценити физичке капацитете објеката домаћина - Комуницирати са објектима домаћина и најавити на почетку	- Запослени у објекту - МПНТР

		процеса могући прилив деце • Посаветоватисе са децом у циљу неговања пријатељског окружења заједнице домаћина • Посаветовати се са децом да схвате потребу да поштују заједницу домаћина и да се лако прилагоде свакодневним активностима и понашању у заједници домаћина • Унапредите комуникације између различитих старосних група код домаћина и придошлица • Проверите да ли санитарни и хигијенски услови могу да подрже прилив додавањем потребних покретних тоалета, ако је потребно	
--	--	--	--

ОПЦИЈА 2: САНАЦИЈА ЈЕ МАЛА - У СЛУЧАЈУ МАЛИХ САНАЦИЈА / РУШЕЊА КОЈЕ РЕМЕТИ РЕМЕТИ ОБРАЗОВАЊЕ И ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ ПРЕДВИЂЕНЕ ТРЕНУТНОМ УПОТРЕБОМ ОБЈЕКТА ИЗАЗИВАЈУЋИ НЕПРИЈАТНОСТИ, ОМЕТАЊЕ ГОВОРА, СМАЊЕН УЧИНАК, УКЉУЧУЈУЋИ СТРЕС ЗБОГ БУКЕ, ПОРЕМЕЋАЈ СНА (БУКА, ВИБРАЦИЈА, РУШЕЊЕ)			
Поремећај функције објекта и образовања	Локални/краткорочни/велики значај/вероватан	• Рушење и санација објеката са тренутном образовном наменом ће се вршити током лета када су објекти празни • Ако рушење и санација не могу да се врше током летњих месеци, биће спроведена заштита у виду одвајања изградње од подручја објеката у употреби • Одговарајући редослед радова биће припремљен и одобрен од стране надзорног инжењера ради минимизирања негативних утицаја у смислу буке, прашине, вибрација, рада тешких машина • Овај редослед ће бити посебно важан уколико се санација одвија у вртићима. Ту ће бити ограничено радно време у току дневног одмора деце, како им се не би пореметио сан • Привремене баријере ће бити постављене и/или заштита може бити подигнута око бучне опреме	• Извођач • Надзорни инжењер • Запослени у објекту • МПНТР
Саобраћај на грађевини	Локални/краткорочни/велики значај/вероватан	• Дајте инструкције да нема рада и кретања тешких машина и камиона (без утовара, истовара и сл) око градилишта током времена када деца долазе у објекте и излазе из њих. (07:40–08:00, 13:45-14:00, 19:15-20:00), • Спроведите адекватан план управљања саобраћајем на градилишту	• Извођач • Надзорни инжењер • Запослени у објекту • МПНТР
Могућ негативни утицај на здравље деце и запослених због поремећаја у снабдевању водом за пиће и техничком водом	Локални/краткорочни/велики значај/мало вероватан	• Сваки објекат треба да разуме своју употребу воде вршењем ревизије употребе воде, да би проценио како ће радови утицати на рад објекта • Развијте план за снабдевање	• Извођач • Запослени у објекту

		водом у ванредним ситуацијама (ПСВВС) • Направите потребне аранжмане за алтернативно снабдевање водом у ванредним ситуацијама • Идентификујте доступне алтернативне залихе воде, укључујући доступну количину и квалитет; како ће се обезбедити вода; како ће се третирати и/или тестирати, ако је то потребно;; како ће бити дистрибуирана; који услови могу постојати или се јавити да ограниче или спрече њихову доступност; и како ће се ови услови решити • Биће постављени знаци „НЕМОЈТЕ ПИТИ“ • Flaширана вода ће бити доступна за пиће и за ограничену припрему хране. • Биће доступна техничка вода • Употреба тоалета ће се ограничити ако техничка вода није доступна и ако се нестатица техничке воде настави, биће обезбеђени преносиви ВЦ који одговарају узрасту корисника	
--	--	--	--

Здравље и безбедност деце током грађевинских радова		• Припремите књигу у виду брошуре која одговара узрасту и лако је читљива и разумљива, о безбедности грађевинска активност • Дајте инструкције да нема рада и кретања тешких машина и камиона (без утовара, истовара и сл) око градилишта током времена када деца долазе у објекте и излазе из њих. (07:40–08:00, 13:45-14:00, 19:15-20:00) • Спроведите обуке за подизање свести о безбедности понашање за наставнике и васпитаче и друге запосленеу школи • Спроведите обуке за подизање свести о безбедности које одговарају узрасту деце. Обука за подизање свести треба да се обавља најмање два пута пре почетка грађевинских радова у вртићу, школи и предшколској установи и најмање једном недељно током грађевинских радова, ако се радови не изводе у летњим месецима када се очекује одсуство корисника објекта и већине запослених. • Обука за подизање свести о безбедности ће посебно бити фокусирана да помогне деци да схвате: - Која врста радова ће бити вршена; - Која врста поремећаја ће вероватно настати у току градње; - Која неубичајена бука и вибрације се могу очекивати и када, зависно од грађевинског циклуса; - Да ће друга лица вероватно	• Наставници, школски педагог и други запослени у школи • Запослени у предшколској установи
--	--	---	--

		бити у вртићу/школи/предшколској установи око ње, и како их разликовати од других посетилаца заштитној опреми (као што су кациге, заштитни прслуци, итд) - Активности на градилишту реплицирањем средине током грађевинских активности путем дидактичких средстава, да им помогнете да разумеју опасности грађевинских зона и значај безбедног понашања; - Да препознају грађевинске знаке и разумеју њихово значење, што ће бити посебно прилагођено узрасту. За групу деце узраста 3-6 година ће се развити посебан одговарајући знак и образовне игре. - Потреба да се поштује грађевинска сигнализација и упутства запослених на пројекту.	
--	--	--	--

Оперативна фаза пројекта			
Повећан саобраћај због нових или повећаних капацитета постојећих објеката	Локални/велики значај	- Осигуран пешачки прелаз - Применити мере безбедности у саобраћају зависно од специфичних потреба локације	МПНТР у сарадњи са управницима објекта и Министарством унутрашњих послова
Приступачност школе (однос између објекта и могућности јавног саобраћаја)	Велики значај/дугорочан	- Договорити се око нове аутобуске станице у близини школе, сагласно прописима о безбедности саобраћаја - На почетку циклуса се консултовати са релевантним кључним актерима како би се идентификовале неопходне дозволе - Саветујте се са Националном агенцијом за безбедност саобраћаја и надлежним министарством како да се побољша безбедност децембар	- МПНТР - Предузеће за јавни саобраћај - Локална самоуправа
Безбедност деце приликом физичког прилаза	Велики значај/дугорочан	- Јасно дефинишите тачке довоза и одвоза - Дефинишите простор за „пољуби-и-вози“ краткорочни паркинг	- Пројектант/Архитекта - Запослени у школи
Универзални прилаз објекту	Велики значај/дугорочан	- Пешачки прелаз - Рампа за децу с инвалидитетом - Приступна рампа за дечија колица	- Надлежно Министарство - Школска управа - МПНТР
Позитиван утицај (више простора за кориснике објекта, нови простор за спорт, здраво окружење)	Позитиван	- Охрабрите очување нових и санираних објеката кроз непрекидно образовање и промовисање друштвено одговорног понашања корисника - Кроз компоненте пројекта охрабрите рано укључивање деце	- Запослени у објекту - Деца

9. ПЛАН НАДЗОРА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ДРУШТВА

План надзора животне средине

Који ће се параметри пратити?	Где ће се пратити параметри ?	Како ће се пратити параметри ?	Када ће се пратити параметри (учесталост мерења)?	Зашто треба пратити параметре?	Одговорност
Активност: Радови на изради пројеката					

Статус потребних дозвола и планова (План организације градилишта, План за управљање земљиштем, План за управљање отпадом и отпадним водама, План за управљање канализацијом, План за управљање складиштењем уље и горива, План за реаговање у ванредним ситуацијама, План за смањење буке, План за рехабилитацију, План за решавање жалби, План за заштиту здравља и сигурности) Укључивање одредби ПУЗЖС у уговоре	На локацији објекта	Преглед неопходних дозвола, планова и уговора са извођачима	Пре почетка грађевинских радова	Осигурати потпуну усклађеност са прописима Републике Србије и зајмодавца Осигурати пуну примену ПУЗЖС од стране Извођача и обезбедити ефикасне везе ПУЗЖС са другим документима уговора	Пројектанти / Архитекте
Активност: Грађевински радови - опште одредбе					
Комплектирање и спровођење одговарајућих процедура	На локацији објекта	Провера планова и уговора са извођачима	Пре почетка грађевинских радова	Самњитиризик од неповољних утицаја на животну средину, здравље и безбедност због непостојећих процедура или непоштовања релевантних процедура.	Извођач - Понуђач/Контролор
Пројектна активност: Рушење старих и обнова и/или изградња нових објеката					
Примењени прописи за безбедност заједнице и мере заштите	У близини објекта	Визуелне провере	На почетку радова и сваког радног дана до завршетка радова	Осигурати смањивање здравствених и безбедносних ризика - механичких повреда чланова локалне заједнице - посебно од поломљеног стакла, дрвених прозора и врата и шиљака. Посебну пажњу треба посветити уклањању азбеста који садрже кровне покривке	Извођач - Понуђач/Контролор/Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину/Запослени у објекту
План за противпожарну заштиту	Пре почетка рада објекта	Провера Плана	На почетку рада објекта	Осигурати да се спроводе све мере противпожарне заштите	Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину
Мере заштите БЗР примењене за раднике на градилишту	На локацији објекта	Визуелне провере	Сваког радног дана до завршетка радова	Смањитиризике који се односе на здравље и безбедност на раду, поготово радника који рукују отпадом који садржи азбест	Извођач - Понуђач/Контролор/Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину/Запослени у објекту

Избећи и смањити ризике по безбедност и здравље за кориснике објекта и за запослене у објекту	У објекту у непосредној околини објекта	Визуелне провере	На почетку рушења и сваког радног дана	Избећи повреде корисника објекта и запослених, услед падања предмета (делови прозора, врата, стаклени ломи удисање азбестне прашине или влакана)	Извођач - Понуђач/Контролор/Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину/Запослени у објекту
Распоред радова према претходно дефинисаном плану (посебно у односу на уклањање панела и цеви који садрже азбест)	На локацији објекта	Визуелне провере и провера докумената (временски распоред)	Свакодневно	Избећи додатне ризике по животну средину, здравље и безбедност	Извођач - Понуђач/Контролор/Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину/Запослени у објекту
План за управљање отпадом за све произведене токове отпада	На локацији објекта	Провера документације – План за управљање отпадом	Пре почетка рушења	Осигурати смањивање производње отпада и одговарајуће одлагање отпада	Извођач - Понуђач/Контролор/Општинске службе (Комунални инспектор и инспектор за животну средину)
Присуство стакленог лома и прашине, настале током рушења Производња различитих врста отпада	У објекту	Визуелне провере	За сломљено стакло одмах/за прашину свакодневно по завршетку радова/ за инертни отпад сваког другог дана	Избећи и смањити повреде и удисање прашине	Извођач - Понуђач/Контролор/Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину/Запослени у објекту
Ниво прашине – фине честице	На локацији објекта	Визуелне провере и инструменти за мерење	Само током сунчаних дана без кише (једном недељно у шпицу рада)	Избећи и смањити накупљање прашине у ваздуху и смањити ризике по здравље корисника објекта и запослених, као и околних житеља.	Извођач - Понуђач предузеће овлашћено за мерење прашине
Прикупљање, превоз и складиштење опасног отпада (уколико га има)	У привременом складишту	Преглед транспортних спискова и провера услова у складишном простору	Пре превоза опасног отпада (уколико га има)	Побољшати праксу управљања отпадом на општинском и националном нивоу.	Овлашћени Извођач за прикупљање и превоз опасног отпада (уколико је произведен) које је као подизвођача ангажовао Извођач - Понуђач/ Инспектор животне средине
Бука од грађевинских радова	На локацији објекта	Праћење нивоа буке у dB (A) помоћу одговарајућих апарата	Редовно током радова, у складу са националним законодавством	Пратити да ли су нивои буке изнад или испод прага прихватљивости за то конкретно подручје	Извођач - Понуђач предузеће овлашћено за мерење прашине које је као подизвођача ангажовао Извођач - Понуђач/ Инспектор животне средине да прикупи мерења нивоа буке

Изложеност буци од возила, машина, механизације и друге опреме	На локацији објекта	Преглед техничких спецификација за ниво буке који производе коришћени возила и опрема, за употребу у отвореном простору	Пре почетка радова (први дан) за сва возила и опрему	Заштитити раднике од излагања буци, узимајући у обзир техничке спецификације опреме и трајање рада на отвореном.	Извођач - Понуђач Контролор Комунални инспектор и инспектор за животну средину
Пројектна активност: Уклањање кровних покривки које садрже азбест					
Примарна селекција токова отпада на грађевинама	На локацијама објекта	Провера документације – идентификација типова отпада према националним списковима за категоризацију отпада	На почетку радова	Раздвојити опасни (амбалажа лепкова, боја, разређивача, изолације и других материјала) од безбедног отпада. Раздвојити инертан отпад од биоразградивог.	Извођач - Понуђач Контролор/Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину
Идентификација отпада који садржи азбест и његово одговарајуће паковање и обележавање	На локацијама објекта	Провера документације – идентификација типова отпада према националним списковима за категоризацију отпада	На почетку радова	Отпад који садржи азбест је опасни отпад који има негативан утицај на животну средину и здравље.	Извођач - Понуђач Контролор/Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину
Привремено складиштење уклоњених прозора и врата, с одговарајућим ознакама и покривачем Привремено складиштење уклоњених кровних покривки и цеви са азбестом, с одговарајућим ознакама и прописно упакованих	У одвојеним просторијама/по друму објекта или у његовој близини	Визуелне провере	Свакодневно	Смањити повреде и негативне утицаје на животну средину и здравље	Извођач-понуђач Запослени у објекту

Прикупљање, превоз и коначно одлагање дрвених прозора и врата	На локацијама објекта и у њиховој близини	Визуелно праћење и преглед транспортних спискова	Након што комунална служба сакупи и одвезе отпад од старих прозора и врата	Не остављати отпад на локацијама објекта како би се негативни утицаји на животну средину и здравље корисника објекта	Извођач - Понуђачкоји треба да потпише уговор са предузећем овлашћеним за прикупљање, превоз и одлагање отпада
Треба да се потпише уговор са овлашћеним превозником отпада са азбестом Треба да се потпише уговор са одабраном депонијом за пријем и коначно одлагање отпада са азбестом	Пре почетка радова	Преглед уговора	Током сакупљања и превоза уклоњене кровне покривке и цеви Пре коначног одлагања уклоњене кровне покривке и цеви	Осигурати да се према отпаду са азбестом односи сагласно домаћим прописима, међународним конвенцијама и најбољим доступним праксама.	Извођач - Понуђачкоји треба да потпише уговор са предузећем овлашћеним за прикупљање и коначно одлагање отпада који садржи азбест. Одабрана депонија мора да има дозволу за пријем и коначно одлагање отпада коју издаје надлежно министарство.
Годишњи извештај о превозу и одлагању отпада	Локална самоуправа	Преглед документације – идентификацион и списак отпада	По завршетку сакупљања, превоза и привременог и коначног одлагања различитих типова отпада, укључујући отпад који садржи азбест	Побољшати управљање отпадом и опасним отпадом на локалном и националном нивоу.	Градоначелник
Пројектна активност: Употребна фаза објекта					
Квалитет воде за пиће	Пре почетка водоинсталатерских радова у објекту, потребно је узети узорак воде из чесме, који треба да анализира овлашћена акредитована лабораторија	Лабораторијска опрема за физичко-хемијску и микробиолошку анализу квалитета воде	Пре почетка рада објекта	Осигурати снабдевање водом за пиће високог квалитета корисницима објекта, како би се смањили ризик по здравље и ризик од зараза које се преносе водом.	Општинске службе, Запослени у објекту Водоснабдевање
План за противпожарну заштиту	Пре почетка рада објекта	Преглед плана	Током почетка рада објекта	Осигурати да се спроводе све мере противпожарне заштите	Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину Запослени у објекту

План за редовно и превентивно одржавање објекта	Пре почетка рада објекта	Преглед плана	Током почетка рада објекта		Општински службеници: Комунални инспектор и инспектор за животну средину Запослени у објекту
---	--------------------------	---------------	----------------------------	--	---

План надзор друштва

Циљеви за мониторинг су: (i) да упозори надлежне за пројекат и да обезбеди правовремене информације о успеху или неуспеху процеса као што је наведено у ОУЖСДД на такав начин да се могу увести измене система, уколико је то потребно; и (ii) да донесе коначну процену како би се утврдило да ли су мере за ублажавање уграђене у под-пројекте биле успешне на такав начин да су друштвени услови пре под-пројекат обновљени, побољшани или гори него пре.

Који ће се параметри пратити?	Где ће се пратити параметри ?	Како ће се пратити параметри ?	Када ће се пратити параметри (учесталост мерења)?	Зашто треба пратити параметре?	Одговорност
Активност: Радови на изradi пројеката					
Број објеката без поремећаја од укупног броја санираних или пренамењених објеката	На локацији објекта	Преглед процеса избора	Пре почетка избора, након тога шестомесечно	Осигурати потпуну усаглашеност са прописима Републике Србије и правилима зајмодавца Осигурати да Извођач у потпуности примењује PUZZS и осигурати ефикасне везе PUZZS са другим уговорним документима	МПНТР у сарадњи са запосленима у вртићу/предшколској установи/школи
Број јединица за које је урађен скрининг на утицаје пресељења	На свакој локацији објекта под-пројекта	Преглед резултата социјалног скрининга	Након избора локације објекта за сваки под-пројекат	Осигурати применуОПП	МПНТР
Број измена активности/особина пројекта под-пројекта као резултат консултација	На свакој локацији објекта под-пројекта	Преглед документа и процеса консултације и поређење првобитног са спроведеним пројектом	Након коначног избора локације објекта за сваки под-пројекат	Осигурати инклузивни партиципаторни приступ за пројектовање интервенција на под-пројектима за све кључне актере	МПНТР Пројектант/Архитекта
Активност: Грађевински радови - опште одредбе					
Број деце која су прошла обуку за буђење свести о значају безбедности	На локацијама објекта	Преглед плана буђења свести у појединачним објектима	Годишње	Минимализовати ризик од нежељених друштвених утицаја због грађевинских радова кроз перцепцију безбедности	МПНТР у сарадњи са запосленима у вртићу/предшколској установи/школи

10. МЕХАНИЗАМ ЗА РЕШАВАЊЕ ЖАЛБИ

Поштујући панеле за жалбе и доступности њихових органа према националном законодавству, биће урађен Механизам за решавање жалби специфичан за Пројекат. С обзиром на врсту потенцијалних утицаја Пројекта, Пројекат ће имати централни механизам решавања, тј Централни шалтер за повратне информације (ЦФД) на нивоу агенције за спровођење у МПНТР. ЦФД ће служити и као информациони центар на нивоу пројекта и као жалбени механизам, на располагању онима који су погођени спровођењем под-компоненти пројекта. ЦФД ће се примењивати на све активности пројекта и биће релевантан за све локалне заједнице које су погођене пројектним активностима које се спроводе у оквиру појединих делова.

ЦФД ће бити одговоран за пријем и одговор на жалбе и примедбе следеће две групе:

- i. Особа директно под утицајем пројекта, укључујући утицај због откупа земљишта,
- ii. Становници заинтересовани за и/или погођени пројектом који живе у угроженим општинама.

ЦФД ће бити успостављен пре почетка процеса експропријације, у циљу управљања и адекватног одговора на жалбе становништва које се налази у пројектном подручју утицаја током различитих фаза. ЦФД ће исто тако бити овлашћен да прима жалбена експропријацију, изградњу, рада и затварање под-пројекта. Поред тога, ова процедура ће помоћи да се побољша друштвени утицај Пројекта, јер је број и природа примљених жалби показатељ начина на који се води Пројекат и понашања запослених и извођача.

МПНТР ће осигурати да су Особе на које утиче пројекат у потпуности информисане о жалбеном механизму, тако што ће пренети информацију о улози и постојању ЦФД функције, о контакт особама и процедурама за подношење жалбе. Информације о ЦФД ће бити на располагању:

- На интернет страници МПНТР (www.mpn.gov.rs),
- Делењем брошура у погођеним заједницама,
- На огласним таблама и интернет страницама општина, након што се одреде тачне локације.

Подношење жалбе

Ефикасно вођење жалби се снажно ослања на сет основних принципа осмишљених да промовишу правичност процеса и његових резултата. Поступак подношења жалби мора бити урађен тако да буде приступачан, ефикасан, једноставан, разумљив и без трошкова за подносиоца жалбе. Свака жалбасе може доставити лично ЦФД или путем телефона или у писаној форми, попуњавањем обрасца жалбе путем телефона, електронске поште, поште, факса или личног доставом на адресе/бројеве који тек треба да се утврде. Приступне тачке и детаљи о приступним тачкама ће бити објављени и биће део грађења свести након што буде позната локација утицаја.

Вођење жалбе

Свака жалба мора следити пут следећих обавезних корака: Прими, Процени и додели, Признајте, Истражи, Одговори, Прати и Закључи.

Када је жалба заведена, БФЦ ће спровести брзу процену да провери природу жалбе и утврди њену тежину. У року од 3 дана од завођења ће признати да је предмет регистрован и пружити подносиоцу жалбе основне податке о следећем кораку. Након тога ће истражити покушавајући

да схвати проблем са становишта подносиоца жалбе и да разуме шта он/она тражи. ЦФД ће испитати увидом у чињенице и околности, интервјуисати све стране укључене и саветовањем са релевантним актерима. Када је жалба истражена, а у зависности од тежине и врсте жалбе, са подносиоцем жалбе ће бити размотрена привремена одлука. Једнострана објава ће бити изузетак. Коначни споразум мора да буде специфичан и временски ограничен. Закључивање жалбедолази након потврде спровођења одлуке. Чак и када се не постигне споразум, или је жалба одбијена, важно је да се уз одлуку документују резултат, активности и напори, и да се случај затворити.

БФЦ ће водити Регистар жалби који ће имати све неопходне елементе да се жалбе разврстају према полу особе која је поднела, као и према врсти жалбе. Свака жалба ће бити уписана у регистар са најмање следећим информацијама:

- Опис жалбе,
- Датум када је потврда пријема послата подносиоцу жалбе,
- Опис предузетих акција (истрага, корективне мере), и
- Датум решења и закључења/пружања повратне информације подносиоцу жалбе

Извештавање о жалбама и одговорима корисницима

Улога ЦФД, поред решавања жалбе, биће да чува примљене коментаре/жалбе и води Централни регистар који води промотер Пројекта. Да би се омогућило потпуно познавање овог алата и његових резултата, квартални извештаји о ЦФД ће бити доступни на интернет страници промотера Пројекта: www.mnp.gov.

Жалбе ће бити разврстане по полу, врсти притужбе/жалбе. Да би имали континуирани дијалог, одржаваће се кварталне јавне расправе како би учесници разговарали о исходима жалби, генерално, о извештају о притужбама/жалбама и како би обавестили заједницу о текућим активностима пројекта.

Функционисање CFD

ЈСП ће именовати стручњака за јавно обраћање (ПОС) да буде одговоран за ЦФД када јавне консултације о овом ОПП буду завршене. Ово ће омогућити да свака потенцијална жалба буде размотрена још у фази планирања. Специјалиста ће бити запослен у МПНТР са додељеном функцијом управљања ЦФД. Он/она ће бити одговоран за вођење сваке примљене жалбе, предузимање радње неопходне да се жалба размотри и обавести подносиоца жалбе о исходу процеса. ПОС ће бити особа са одличним познавањем пројекта и његових компоненти, као и улоге и одговорности свих кључних актера. Он/она ће изградити и одржавати исцрпну базу података актера, њихових одговорних лица и представника. Када се стигне жалба, ПОС ће комуницирати са адекватним актером, објаснити проблем и предложити одговарајуће мере.

Функционисање и основне одлике CFD

ЈСП ће именовати стручњака за јавно обраћање (ПОС) да буде одговоран за ЦФД када јавне консултације о овом ОПП буду завршене. Ово ће омогућити да свака потенцијална жалба буде размотрена још у фази планирања. Специјалиста ће бити запослен у МПНТР са додељеном функцијом управљања ЦФД. Он/она ће бити одговоран за вођење сваке примљене жалбе, предузимање радње неопходне да се жалба размотри и обавести подносиоца жалбе о исходу процеса.

Одлике механизма за подношење жалби

	Централни шалтер за повратне информације (ЦФД)	
Ниво	На нивоу ЈСП, односно МПНТР	
Улога	Информативни центар Пројекта и жалбени механизми који се односе на откуп земљишта и грађевинске радове	
Фокус	Све компоненте и под-пројекти	
Одговорност	Пријем жалби и одговарање на жалбе и примедбе две групе: а) особа директно под утицајем пројекта, укључујући утицај због откупа земљишта, б) становници заинтересовани за и/или погођени пројектом који живе у угроженим општинама	
Методe за подношење жалби	Жалбе се могу поднети у писаном облику, путем електронске поште или телефоном	
Регистровање жалби	CFD Регистар (један регистар за жалбе повезане са процесом пресељења + један регистар за жалбе повезане са грађевинским радовима)	
	CFD води Централни регистар жалби	
Вођење жалби	CFD је дужан да у року од 3 дана од дана пријема жалбе призна пријем и у наредних 14 дана одлучи о жалби, или да обавести подносиоца жалбе зашто се жалба не може решити у датом року.	
Извештавање	CFD је дужан да чува све жалбе у Централном регистру жалби и објављује квартални извештај на интернет страници ЈСП	
Одговорно лице	ЈСП треба да именује стручњака за јавно обраћање којем ће бити додељена функција лица одговорног за жалбе	

11. План за ангажовање заједнице

Партиципативни приступ је предложен за даље подпројектне интервенције. Под-компонента 1.1 обухвата изградњу нових ЕЦЕЦ објеката, реконструкцију и пренамену постојећих објеката. Физичка природа ових интервенција означава трајни утицај на природу ЕЦЕЦ објеката у општинама које учествују. Због овог високог потенцијала за утицај, пројекат предлаже приступ партиципативног планирања за избор нових градилишта за ЕЦЕЦ објекте, као и пројекте реконструкције и санације постојећих објеката. Консултације са релевантним кључним актерима, укључујући и родитеље, наставнике, пружаоце здравствених услуга, итд ће бити организоване у критичним тачкама у току планирања и пројектовања под-пројекта/објекта. Пројекат ће пратити удео промена у планирању и пројектовању које су извршене на предлог релевантних чланова заједнице.

Процедуре ангажовање заједнице треба да идентификују све кључне актере, да буду инклузивне (не дозволити баријере било које врсте које би спречиле учешће, пол, националност, старост и узети у обзир потребе посебно осетљивих група).

12. Извештај о јавној расправи

Предлагач Пројекта ЕЦЕЦ је Влада Републике Србије, поступајући посредством Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

Оквирни документ за управљање животном средином и друштвом (ОУЖСД) је неопходан како би се у оквиру Пројекта ЕЦЕЦ утврдиле потребне мере које се тичу управљања животном средином и друштвом, а које треба спровести током планирања, пројектовања, рушења, реконструкције и изградње ЕЦЕЦ објеката и како би била постигнута оперативна фаза објеката и осигурана усаглашеност са националним захтевима и онима које захтева СБ. Сви најзначајнији утицаји и ризици по животну средину и друштво, заједно са мерама за њихово ублажавање и управљање, су дати у виду ОУЖДС.

МПНТР је на својој веб страници, 19. октобра 2016. године, објавило позив за јавну расправу за јавност, тела и организације заинтересоване за ОУЖСД документ за Пројекат ЕЦЕЦ. Такође, МПНТР је позвало заинтересоване стране слањем имејла различитим релевантним институцијама (државној управи, НВО и представницима општина). Јавност и остале заинтересоване стране и организације су позване да учествују у поступку јавне расправе о нацрту ОУЖДСД документа. Увид у ОУЖДСД документ је био омогућен на следећим адресама:

- На следећој интернет адреси Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (<http://www.mprn.gov.rs/konkursi-i-javni-pozivi/o-konkursi/>)
- У просторијама Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Београд, Немањина 22-26, соба 15, спрат 6 у крилу Ц)

Јавна расправа и презентација ОУЖДСД документа су одржане у просторијама МПНТР 3. новембра 2016. године у периоду од 9 – 10 часова и **није било никаквих примедби** на припремљени нацрт ОУЖДСД документа.

Објављивање ОУЖДСД документа у земљи је почело 19. октобра 2016. године, када је позив заинтересованим странама, заједно са НАЦРТОМ ОУЖДСД, постављен на веб страницу МПНТР,

позивајући јавност, власти и надлежне институције да погледају предложени документ и утицај пројекта на животну средину и друштво уз приказ мера за њихово ублажавање и праћење.

Објављивање ОУЖСД документа је завршено 3. новембра 2016. године када је одржан јавни састанак у Београду у просторијама МПНТР.

Састанку за јавну расправу је присуствовало 9 особа. То су били представници различитих институција које могу бити укључене током спровођења пројекта.

Састанку су присуствовали:

1. Нина Валчић, консултант за друштвена питања
2. Срђан Сушић, консултант за питања животне средине
3. Здравко Курчубић, МПНТР
4. Љиљана Марлот, МПНТР
5. Данијела Стојановић, Министарство здравља
6. Александра Каленић Вигњевић, Саобраћајни институт ЦИП
7. Ивана Ћирковић, МПНТР
8. Анамарија Вицсек, МПНТР
9. Зоран Сарајчевић, члан локалне заједнице

Састанак је почео по плану у 9 часова. ОУЖСД документ је детаљно представљен заинтересованим учесницима од стране МПНТР, консултаната за друштвена питања и питања животне средине. **Током јавне расправе није било значајних питања, коментара или примедби у погледу питања која се тичу поновног насељавања, заштите животне средине и друштва,** осим оних на које су одговори дати одмах:

1. Да ли је МПНТР у позицији да слободно бира партнерске заједнице за ЕЦЕЦ пројекат, без обзира на питања која се тичу могућег поновног насељавања? Консултант за друштвена питања је одговорио да МПНТР може да покрене ово питање током преговора о финалном Пројекту ЕЦЕЦ са СБ.
2. Да ли је могуће да се током спровођења ЕЦЕЦ тендерски поступак врши само у електронском формату како би се смањили негативни утицаји целокупног поступка на животну средину? Консултант за питања животне средине је то потврдио уз напомену ограничења која постављају законски прописи у Србији.

Током 10 дана колико је остављено за увид у ОУЖСД документ, нико није дошао у просторије МПНТР да се распитује о ОУЖСД документу. Током периода објављивања, није било телефонских позива или контакта путем електронске поште у вези са предложеним ОУЖСД документом.

Састанак за јавну расправу је завршен у 10.30 по локалном времену. Сви релевантни документи у том погледу су дати ове у Прилогу 6.

13. Прилози

Прилог1. Формулар извештаја о процени утицаја на животну средину

Процена утицаја – затварање и изградња/реновирање									
Животна средина	Тип утицаја	Позитиван или негативан	Обим утицаја	Мера / локација на којој утицај настаје	Време када настаје утицај	Трајање утицаја	Повратни / неповратни	Веоватноћа утицаја	Значај
Физичка/природна средина									
Подземне воде									
Тло и видљива средина									
Постојећа или будућа употреба земљишта									
Вода и извори енергије									
Елементи јавне опасни									
Квалитет ваздуха									
Квалитет воде									
Загађење земље									
Отпад									
Инертан отпад									
Азбестни отпад									
Комунални отпад									
Бука и вибрације									
Биодиверзитет (флора и фауна)									
Друштвена средина									
Здравље и безбедност на раду и заједници (посебно за кориснике објекта)									
Културна									
Полна (права деце)									

Прилог2. ОбразацзаПлан умањења утицаја на животну средину

Могући утицај на животну средину	Обим утицаја	Предложене мере ублажавања утицаја	Одговорност
Активност: Радови на изради пројекта			
Дозволе и планови (План организације градилишта, План за управљање земљиштем, План за управљање отпадом и отпадним водама, План за управљање канализацијом, План за управљање складиштењем уље и горива, План за реаговање у ванредним ситуацијама, План за смањење буке, План за рехабилитацију, План за решавање жалби, План за заштиту здравља и сигурности) добијени Одредбе ПУЗЖС укључене у уговоре			
Активност: Грађевински радови - опште одредбе			
Завршетак и спровођење одговарајућих процедура			
Активност: Рушење старих и обнова и/или изградња нових објеката			
Питања БЗР Могући неповољни утицаји на здравље радника, корисника објекта и становнике у заједници због: • Локације објекта у градској зони • Могуће повреде људи и корисника објекта услед радова који се обављају • Неусаглашеност са сигурносним прописима локалне самоуправе • Неусаглашеност са сигурносним прописима локалне самоуправе			
Производња отпада Могући неповољни утицаји на животну средину и здравље због непрописног управљања отпадом различитих токова отпада			
Загађење воде Могући неповољни утицаји на животну средину, на подземне воде услед загађења тла од просутог материјала као што је гориво, моторно уље, мазиво и због неправилне демонтаже котлова и резервоара за гориво			

Загађење буком Грађевинске активности и саобраћај ће проузроковати буку и вибрације због машинерије и возила који се користе за превоз грађевинског материјала, радника и отпада произведеног у фазама рушења и градње			
Загађење ваздуха Активности рушења и градње ће произвести емисије из покретних извора (возила и грађевинске машине) и то CO ₂ , NO _x , PAH, SO ₂ и честица(PM10, PM2.5). Прашина у ваздуху ће се појавити због демонтаже опреме, ископавања, кретања возила и руковање материјалима, посебно на градилишту.			
Активност: Уклањање грађевинског материјала који садрже азбест			
Могући неповољни утицаји на здравље радника, корисника објекта, ученика и становнике због емисије влакана азбеста током уклањања азбестних плоча, њиховог превоза и коначног одлагања			
Управљање МСА отпадом Могући неповољни утицаји на животну средину и здравље могу настати због непрописног руковања отпадом који садржи азбест			
Оперативна фаза пројекта			
Не очекују се ризици по животну средину. Позитиван утицај (више простора за кориснике објекта, нови простор за спорт, енергетска ефикасност и уштеда енергије, смањење емисије ГСГ) се очекује након изградње нових објеката.			

Прилог3. Образац за План надзора животне средине

Који ће се параметри пратити?	Где ће се пратити параметри ?	Како ће се пратити параметри ?	Када ће се пратити параметри (учесталост мерења)?	Зашто треба пратити параметре?	Одговорност
Пројектна активност: Радови на изради пројекта					
Дозволе и планови (План организације градилишта, План за управљање земљиштем, План за управљање отпадом и отпадним водама, План за управљање канализацијом, План за управљање складиштењем уље и горива, План за реаговање у ванредним ситуацијама, План за смањење буке, План за рехабилитацију, План за решавање жалби, План за заштиту здравља и сигурности) добијени Укључен одредбе ПУЗЖС у уговоре					
Активност: Грађевински радови - опште одредбе					
Завршетак и спровођење релевантних процедура					
Пројектна активност: Рушење старих и обнова и/или изградња нових објеката					
Примењени прописи за безбедност заједнице и мере заштите					
План за противпожарну заштиту					
Мере заштите БЗРпримењене за раднике на градилишту					
Избећи и минимализовати ризике по безбедност и здравље за кориснике објекта и за запослене у објекту					
Распоред радова према претходно дефинисаном плану (посебно у односу на уклањање панела и цеви који садрже азбест)					
План за управљање отпадом за све произведене токове отпада					

Присуство стакленог ломаи прашине, настале током рушења					
Производња различитих врста отпада					
Ниво прашине – fine честице					
Прикупљање, превоз и складиштење опасног отпада (уколико га има)					
Бука од грађевинских радова					
Изложеност буци од возила, машина, механизације и друге опреме					
Пројектна активност: Уклањање кровних покривки које садрже азбест					
Примарна селекција токова отпада на локацијама					
Идентификација отпада који садржи азбест и његово одговарајуће паковање и обележавање					
Привремено складиштење уклоњених прозора и врата, с одговарајућим ознакама и покривачем					
Привремено складиштење уклоњених кровних покривки и цеви са азбестом, са одговарајућим ознакама и прописно упакованих					
Прикупљање, превоз и коначно одлагање дрвених прозора и врата					
Потписивање уговора са овлашћеним превозником отпада са азбестом					
Потписивање уговора са одабраном депонијом за пријем и коначно одлагање отпада са азбестом					
Годишњи извештај о превозу и одлагању отпада					
Пројектна активност: Употребна фаза објекта					
Квалитет воде за пиће					
План за противпожарну заштиту					
План за редовно и превентивно одржавање објекта					

Прилог4. Образац извештаја са обиласка локације

Општина	
Називи тип објекта	
Датум обиласка	
Локација	
Представник пројекта	
Извршене активности	
Примењене мере умањења последица Предузете активности надзора	
Следећи кораци	
Прилози	

Датум	
Потпис стручњака за животну средину	

Прилог 5. Образац за план надзора друштва

Који ће се параметри пратити?	Где ће се пратити параметри ?	Како ће се пратити параметри ?	Када ће се пратити параметри (учесталост мерења)?	Зашто треба пратити параметре?	Одговорност
Активност: Radovi na izradi projekata					
Број објеката без поремећаја од укупног броја санираних или пренамењених објеката					
Број јединица за које је урађен скрининг на утицаје пресељења					
Број измена активности/особина пројекта под-пројеката као резултат консултација					
Активност: Грађевински радови - опште одредбе					
Број деце која су прошла обуку за буђење свести о значају безбедности					

Анексб. Образац за План умањења утицаја на друштво

Могући утицај на друштво	Обим утицаја	Предложене мере ублажавања утицаја	Одговорност
Активност: Radovi na izradi projekata			
Невољни откуп земљишта			
Губитак имовине и приступа имовини			
Влада остварује права на сопствену заузету школу, предшколску установу и вртић (као пример, али не ограничавајући се на уклањање објекта или средстава која доносе доходак, као што су дрвеће или усеви, измештање неформалних станара)			
Влада остварује права на сопствено власништво (да изгради нови објекат) које се тренутно користи неформално			
Избор локације			
Активност: Фаза грађевинских радова рушење/градња/реновирање			
ОПЦИЈА 1: СЛУЧАЈ ВЕЋИХ РУШЕЊА/САНАЦИЈЕ КОЈА ОБУХВАТА ЧИТАВЕ ЗГРАДЕ КОЈЕ ЗНАЧАЈНО РЕМЕТИ ФУНКЦИЈУ ОВОГ ОБЈЕКТА, ОБРАЗОВАЊЕ И ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ ПРЕДВИЂЕНЕ ТРЕНУТНОМ УПОТРЕБОМ ОБЈЕКТА ИЗАЗИВАЈУЋИ НЕПРИЈАТНОСТИ, ОМЕТАЊЕ ГОВОРА, СМАЊЕН УЧИНАК, УКЉУЧУЈУЋИ СТРЕС ЗБОГ БУКЕ, ПОРЕМЕЋАЈ СНА (БУКА, ВИБРАЦИЈА, РУШЕЊЕ)			
Премештање у друге објекте			

Привремени прилив деце у друге објекте			
ОПЦИЈА 2: САНАЦИЈА ЈЕ МАЛА - У СЛУЧАЈУ МАЛИХ САНАЦИЈА / РУШЕЊА КОЈЕ РЕМЕТИ РЕМЕТИ ОБРАЗОВАЊЕ И ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ ПРЕДВИЂЕНЕ ТРЕНУТНОМ УПОТРЕБОМ ОБЈЕКТА ИЗАЗИВАЈУЋИ НЕПРИЈАТНОСТИ, ОМЕТАЊЕ ГОВОРА, СМАЊЕН УЧИНАК, УКЉУЧУЈУЋИ СТРЕС ЗБОГ БУКЕ, ПОРЕМЕЋАЈ СНА (БУКА, ВИБРАЦИЈА, РУШЕЊЕ)			
Поремећај функције објекта и образовања			
Саобраћај на грађевини			
Могућ негативни утицај на здравље деце и запослених због поремећаја у снабдевању водом за пиће и техничком водом			
Здравље и безбедност деце током грађевинских радова			
Оперативна фаза пројекта			
Повећан саобраћај због нових или повећаних капацитета постојећих објеката			
Пристапачност школе (однос између објекта и могућности јавног саобраћаја)			
Безбедност деце приликом физичког прилаза			
Универзални прилаз објекту			
Позитиван утицај (више простора за кориснике објекта, нови простор за спорт, здраво окружење)			

Анекс7. Образац за план процене утицаја на друштво

Процена друштвених утицаја – рушење и изградња/реновирање									
Животна средина	Тип утицаја	Позитиван или негативан	Обим утицаја	Мера / локација на којој утицај	Време када настаје утицај	Трајање утицаја	Повратни / неповратн и	Веоватноћа утицаја	Значај
Пресељење и куповина земљишта									
Приступ образовању									
Премештање објекта									
Здравље деце и запослених због прекида у снабдевању техничком водом и водом за пиће									
Здравље и безбедност деце									
Универзални приступ објекту									